ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
Πενήντα Χρόνια Διακονίας

ΔΕ ΔΑΝΕΙΖΕΤΑΙ

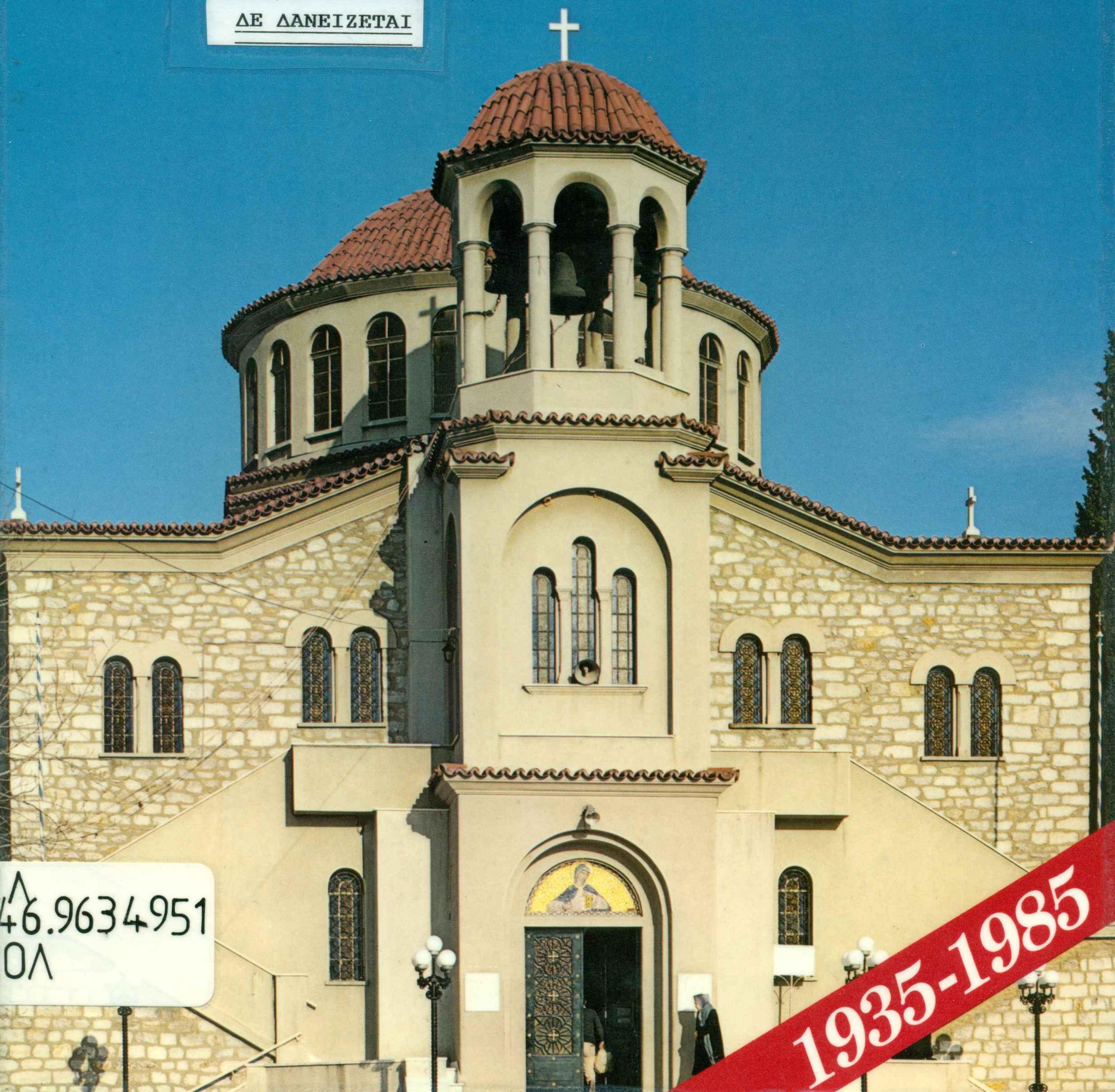

Δ
46.9634951
ΟΛ

1935-1985

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ
ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
ΑΤΤΙΚΗΣ

Πενήντα Χρόνια
Διακονίας
(1935-1985)

ΝΟ ΕΙΣ 20028

ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΟΥ
ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΥ ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
Προϊσταμένου Ἱ. Ν. Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς

ΙΕΡΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Πενήντα Χρόνια Διακονίας (1935-1985)

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΗΜΟΥ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ • ΔΗΜΟΥ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΟΡΤΑΣΜΟΥ

Ἀρχιμανδρίτης
ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ

Πρεσβύτερος
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΣΙΩΤΗΣ

Ο Δήμαρχος ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΧΑΤΖΗΑΝΔΡΕΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΥΤΙΛΗΣ

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΒΛΑΣΤΑΡΑΚΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΙΚΙΖΑΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΚΑΒΟΥΛΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΤΡΑΚΙΔΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΤΑΒΑΡΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΙΔΕΡΗΣ

ΕΛΠΙΣ ΦΙΛΙΠΠΑ

1. Ἡ Ἁγία Παρασκευή, εἰκόνα τοῦ τέμπλου, φέρει τήν ὑπογραφή τοῦ Κομνηνοῦ Καλόθετου. Ἀκολουθεῖ τή δυτική τεχνοτροπία καί προσπαθεῖ νά ἀποδώσει τή γλυκύτητα τοῦ γυναικείου προσώπου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

ΑΓΙΟΓΡΑΦΗΣΗ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΚΕΙΜΗΛΙΑ

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΙ

ΕΝΟΡΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

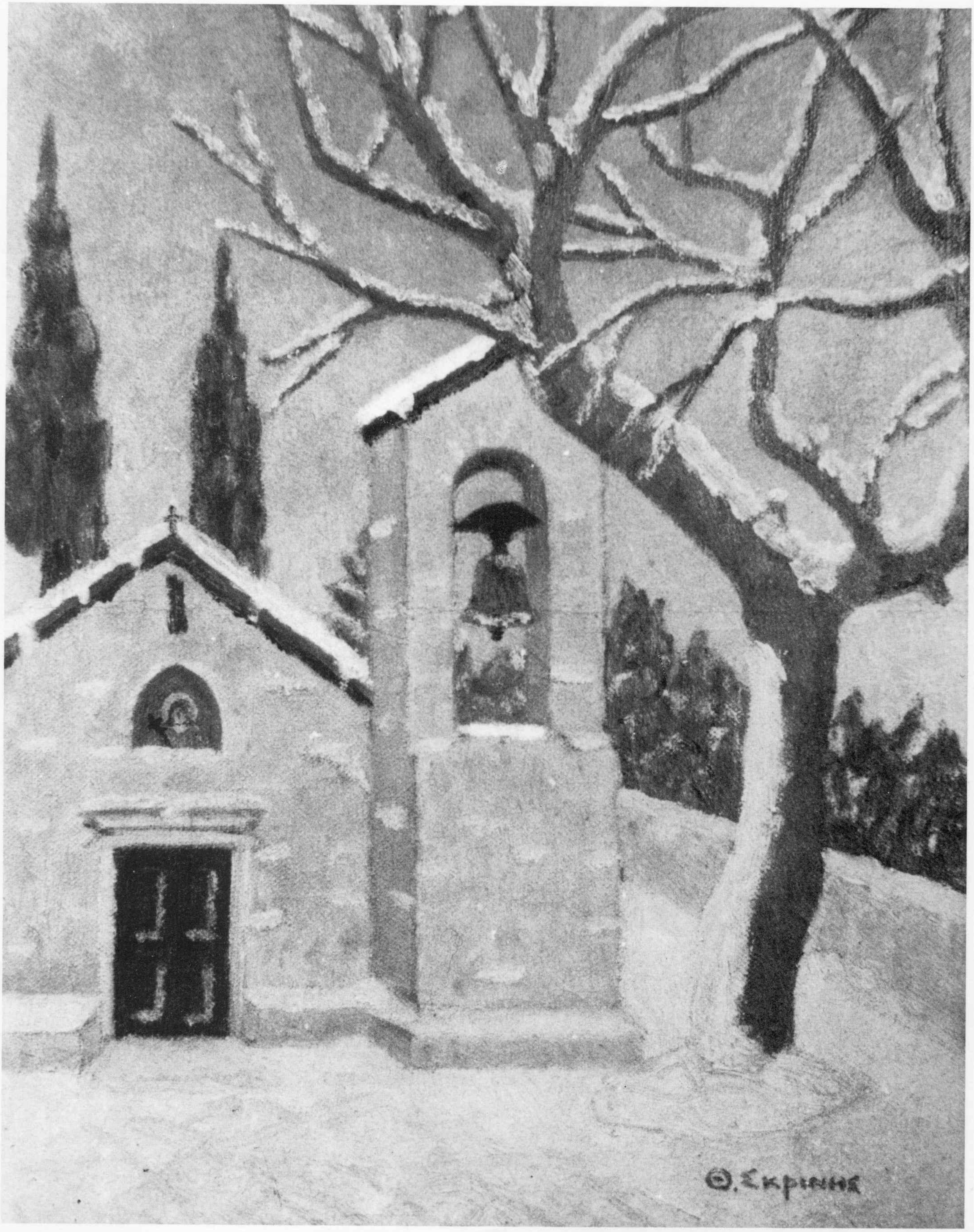

Τό παλαιό κτίσμα τοῦ Ναοῦ (ζωγραφικός πίνακας).

ΠΕΝΗΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ο ἑορτασμός τῶν πενήντα χρόνων, ἀπό τήν ἀνέγερση τοῦ ῾Ιεροῦ Ναοῦ ῾Αγίας Παρασκευῆς ᾽Αττικῆς, προσφέρεται ὄχι μόνο γιά τή διάσωση τῆς ἱστορίας τῆς συγκεκριμένης ἐνορίας, ἀλλά ὡς ὑπενθύμιση τοῦ χρέους γιά τήν ἀναβίωση τῆς ἐνοριακῆς - κοινοτικῆς ζωῆς, πού ἔχει παίξει σημαντικό ρόλο στή ζωή τῆς ᾽Εκκλησίας καί τοῦ ῎Εθνους μας.

Σέ μιά ἐποχή μάλιστα πού ἡ μοναξιά τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου στίς μεγαλουπόλεις παίρνει ἐπικίνδυνες διαστάσεις, ἡ ἐπιστροφή στίς δοκιμασμένες ἀξίες τῆς ᾽Ορθοδοξίας εἶναι μιά ἐλπίδα γιά ὅλους μας.

᾽Από τῆς θέσεως αὐτῆς ἐπιθυμῶ νά ἐκφράσω τήν εὐγνωμοσύνη τῆς ἐνορίας, πρός ὅλους ἐκείνους πού ἐργάσθηκαν μέ ἀγάπη καί θυσίες γιά τήν ἀνέγερση τοῦ ἐνοριακοῦ μας ναοῦ καί γιά τή διάδοση τῆς ᾽Ορθόδοξης πίστεως στό ὡραῖο προάστιο τῆς ῾Αγίας Παρασκευῆς.

᾽Αρχιμανδρίτης
ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ

2. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Σεραφείμ λειτουργεῖ στό Ναό κατά τήν ἡμέρα τῆς μνήμης τῆς Ἁγίας, στίς 26 Ἰουλίου 1982.

2

ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

ΕΥΛΟΓΙΑ
'Επί τῇ Πεντηκονταετηρίδι ἀπό τῆς 'Ανεγέρσεως
τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ τῆς 'Αγίας Παρασκευῆς 'Αττικῆς.

Χάριτι Κυρίου, κατά τό διανυόμενον σωτήριον ἔτος 1985, ὁ καθ' 'Ημᾶς 'Ιερός 'Ενοριακός Ναός τῆς ἐν 'Αττικῇ 'Αγίας Παρασκευῆς συμπληροῖ Πεντηκονταετηρίδα ἀπό τῆς ἀνεγέρσεως αὐτοῦ.

Πρόδηλος οὖν καί δικαία καί ἀξιέπαινος λίαν τυγχάνει ἡ ἐν Κυρίῳ καύχησις παντός τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος ἐπί τῷ σεμνῶς διοργανουμένῳ σχετικῷ 'Εορτίῳ 'Ιωβηλαίῳ, ὑπό τήν ἡγεσίαν τοῦ παρόντος Εὐλαβοῦς 'Εκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου, εἰς τό ὁποῖον καί ἀνήκει δικαίως ὁ ἔπαινος τῆς μετά πολλῶν εὐσεβῶν συνεργατῶν ἀόκνου προσπαθείας τῆς ἐσχάτως λαμπρᾶς ἀνακαινίσεως τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ τῆς 'Αγίας Παρασκευῆς.

Βεβαίως εἰς τήν καταξίωσιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ἐπετείου καί ἡ κατά τήν διαρρεύσασαν πεντηκονταετίαν πλειάς τῶν τε εὐλαβῶς ἱερατευσάντων κληρικῶν, μετά τῶν οἰκείων 'Εκκλησιαστικῶν Συμβουλίων καί τοῦ χριστωνύμου τῶν χρόνων πληρώματος, κατά μερίδα δικαίαν εἰς νοεράν τῆς ἑορτίου ταύτης ἐπετείου λογισθήσονται συμπροσευχήν καί εὐχαριστίαν.

Ὅθεν πάντας τούς εὐλαβεῖς εἰς τό ἱερόν τοῦτο ἔργον πάλαι τε καί νῦν τοῦ Κυρίου ἐργάτας, ὥστε σήμερον νά ὑψοῦται τό περικαλλές τοῦτο 'Ιερόν Προσκύνημα τῆς 'Οσιομάρτυρος 'Αθλοφόρου 'Αγίας, πατρικῶς συγχαίρομεν καί ἐν Κυρίῳ 'Αναστάντι ἐπευλογοῦμεν καί ἐπί πάντας τήν παρ' Αὐτοῦ δικαίαν ἀξιομισθίαν ἐπικαλούμεθα.

Μετά διαπύρων εὐχῶν
Ο ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

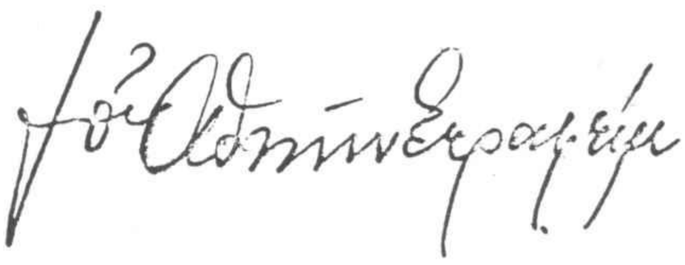

3. Τό ἐξώφυλλο τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Συλλόγου πού συστήθηκε τό 1933 γιά τήν ἀνέγερση τοῦ Ναοῦ.

ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ

ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ

ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ

ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

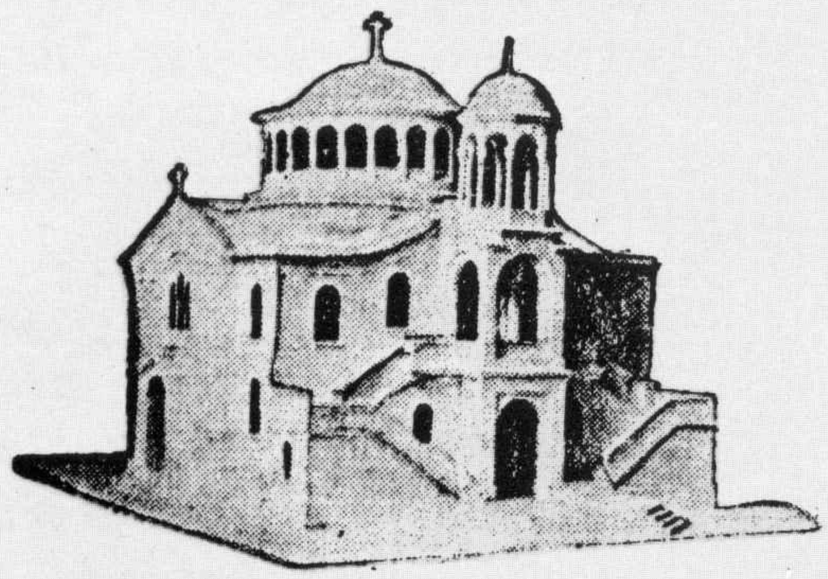

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1933

3

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Η περιοχή τοῦ σημερινοῦ προαστίου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στίς ἀρχές τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰώνα φέρεται ὅτι ἀνῆκε στόν Τοῦρκο Χαλήλ Μπέη, ὁ ὁποῖος τήν ἐπώλησε στόν Κόμη Ἀμπότιο Μπότσαρη. Ὁ τελευταῖος στίς 13.11.1850 ἐπώλησε μέ τό ὑπ' ἀριθ. 986 συμβόλαιο μεγάλη ἔκταση τοῦ προαστίου στούς παρακάτω κατοίκους τού Χαλανδρίου: Ἰωάννη Κυριακό, Γεώργιο Μπαϊρακτάρη, Ἀθανάσιο Ἀναστασίου, Κωνσταντῖνο Τρικαλιώτη, Προκόπιο Ἀγγέλου, Γεώργιο Καλόγηρο, Σωτήριο Λίτσα, Ἀθανάσιο Ντά(Δά)βαρη καί Σαράντο Μάρκου.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ προαστίου βρῆκαν στήν ἄκρη τοῦ χωματόδρομου, πού συνέδεε τά Μεσόγεια μέ τούς Ἀμπελοκήπους, μιά μικρή ἐκκλησία στό ὄνομα τῆς Ὁσιοπαρθενομάρτυρος Ἁγίας Παρασκευῆς. Πολύ γρήγορα τό μικρό αὐτό ναΰδριο ἔδωσε τό ὄνομά του σέ ὁλόκληρο τό προάστιο.

Ὁ παλαιός ἐνορίτης κ. Ζαχαρίας Βλασταράκης ἀφηγεῖται: «Τό ἐξωκκλήσι, μέσα σέ περιμανδρωμένη ἰδιοκτησία τεσσάρων περίπου στρεμμάτων, εἶχε ἐμβαδόν ὀλιγότερο ἀπό 40 μέτρα καί ἦτανε στή νοητή προέκταση, σέ πλάτος 5 μέτρων τῆς Ἁγίας Τραπέζης πού ἔχει διατηρηθεῖ μετά τήν ἀνοικοδόμηση τοῦ νέου Ναοῦ καί τήν κατεδάφιση τοῦ παλαιοῦ. Δέν εἶχε ψάλτη οὔτε παπᾶ, οὔτε κάν 'οἰκισμός' ὑπῆρχε τότε. Λίγα σπίτια καί τέσσερα χάνια ἦτανε ὅλη κι ὅλη ἡ περιφέρεια. Τό ἐξωκκλήσι, φτωχό, ἀπέριττο, χωρίς διακοσμήσεις, μέ μόνο φωτισμό τά καντήλια καί τά λιγοστά κεριά, μέ τό μικρό του σήμαντρο, προσφερότανε γιά λατρευτικό καταφύγιο. Παράλληλα ὅμως εἶχε ἀποβεῖ καί μῆλο τῆς ἔριδος. Πότε οἱ Λιοπεσῶτες, πότε οἱ Μαρουσιῶτες καί συχνότερα οἱ Χαλανδρέοι τό ἀναλαμβάνανε ὑπό τήν 'προστασία' τους, σάν ἐκκλησιαστικό παράρτημα. Ἔγιναν καί συμπλοκές μέ ἀφορμή τήν ἐπικυριαρχία. Ἰδίως κατά τό τριήμερο τῆς πανηγύρεως (26 Ἰουλίου) πού συγκέντρωνε μεγάλο πλῆθος ἀπό ὅλη τήν Ἀττική, πλῆθος πού προσευχόταν κυρίως γιά τήν ἀποκατάσταση ἤ διαφύλαξη τῆς ὑγείας τῶν ματιῶν. Μέ σοῦστες, κάρα, ἁμάξια, κατέφθαναν οἱ προσκυνητές μέ ὅλα τά ἐφόδια μέ προεξάρχουσα τήν ἀττική ρετσίνα. Ὀβελίας καί ἄλλες ἀνόθευτες σπιτικές γαστριμαργίες, πίπιζες καί νταούλια εἶχαν σάν ἀποτέλεσμα νά κυριαρχήσει τό νέκταρ καί νά ξεσπάσουν οἱ καυγάδες γιά τό ποιοί ἐξουσιάζανε τό ἐκκλησάκι. Αὐτά κάθε χρόνο.

Τό ἐκκλησάκι δέν ἐξασφάλιζε εὔκολα τή λειτουργία τίς Κυριακές ἤ ἄλλες μεγάλες γιορτές. Πολλές φορές ἔμεινε ἀλειτούργητο. Ἐάν ἐρχότανε ἱερέας ἀπό τό Λιόπεσι, Μαρούσι, Χαλάνδρι ἤ τό μοναστήρι τῆς Πεντέλης, ἀκουγότανε τό 'εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός...'. Ἀλλοιώτικα περιοριζόμαστε στούς ὅσους ψαλμούς καί τροπάρια γνωρίζαμε ἤ θυμότανε ἀπέξω ὁ Γερομπαμπαλῆς, ὁ ἀλησμόνητος, ἄκακος, καλόκαρδος τύπος πού ἔκανε χρέη ἐκκλησάρη.

Δίπλα στόν πλάτανο ἤτανε τό πηγάδι μέ κρυστάλλινο διαυγέστατο χωνευτικό νερό καί δίπλα ἀπό τό πηγάδι ἕνα ἄνοιγμα στό μαντρότοιχο μέ μιά γούρνα. Περνοῦσαν ἀπ᾽ ἔξω οἱ ἀγωγιάτες μέ τίς σοῦστες ἤ τά κάρα τους, σταματοῦσαν καί ἀφοῦ προσκυνοῦσαν τήν εἰκόνα τῆς Ἁγίας, τραβοῦσαν νερό ἀπό τό πηγάδι καί ποτίζανε τά ζῶα τους στή γούρνα.

Ὁ πλάτανος εἶχε ἀρχίσει ἀπό τό 1930 νά ξεραίνεται. Ἕνας ἔμπειρος γεωκτήμων, ὁ Παναγιώτης Ντά(Δά)βαρης, αὐτόχθων, Ἁγιοπαρασκευιώτης, μέ ἰδιοκτησία ὅμορο μέ τοῦ Ναοῦ, πρόλαβε τό κακό. Πῆρε τήν πρωτοβουλία καί τόν κλάδεψε σχεδόν στή μέση. Καί ἐσώθη ὁ πλάτανος. Νέοι κλῶνοι ξεπεταχτήκανε καί χαρίσανε τή σημερινή μορφή καί ὑγεία στό ὡραῖο δέντρο. Μία πανύψηλη λεύκα δέν στάθηκε ἐξίσου τυχερή. Ξεράθηκε.

Στή διαμάχη πού προαναφέραμε κέρδισαν τελικά οἱ Χαλανδρέοι καί ἔτσι σιγά σιγά τό ἐκκλησάκι ἔγινε παρεκκλήσιο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ Χαλανδρίου».

Γιά ἀρκετά χρόνια ἡ μικρή αὐτή ἐκκλησία ἐξυπηρετοῦσε τίς πνευματικές ἀνάγκες τῶν λίγων κατοίκων μέ τήν καθοδήγηση τοῦ π. Κων/νου Ζυμαράκη, ὁ ὁποῖος ἀπό τό 1923 ἦταν ὁ μόνιμος ἐφημέριος τῆς περιοχῆς πού κατέστη αὐτόνομη ἐνορία.

Ἡ αὔξηση τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς ἔδωσε τή δυνατότητα δημιουργίας αὐτοτελοῦς κοινότητας, τό πρῶτο Συμβούλιο τῆς ὁποίας ἀπετελεῖτο ἀπό τούς Σπυρίδωνα Καρβελᾶ, Δημήτριο Τερζόπουλο, Κομνηνό Καλόθετο, Νικόλαο Σαραντόπουλο καί Ἀνδρέα Σιδέρη. Τήν 19η Ὀκτωβρίου 1931 τό κοινοτικό Συμβούλιο ἐξέλεξε ὁμόφωνα πρόεδρο τῆς Κοινότητας τόν Δημήτριο Τερζόπουλο.

Τήν ἴδια χρονιά ἀποφασίζουν νά προεκταθεῖ τό ξύλινο τμῆμα τοῦ Ναοῦ, ἐνῶ δυό χρόνια ἀργότερα ἀποφασίσθηκε ἡ ἀνέγερση νέου Ναοῦ. Στίς 9 Νοεμβρίου 1933 μέ τήν ὑπ᾽ ἀριθ. 8597 ἀπόφαση τοῦ Πρωτοδικείου Ἀθηνῶν ἐγκρίθηκε σύσταση Συλλόγου ἀνεγέρσεως τοῦ νέου Ναοῦ. Παράλληλα ὁ Πολιτικός Μηχανικός Ἰωάννης Παπαδάκης, ἀνέλαβε τή δωρεάν ἐκπόνηση σχεδίων τοῦ Ναοῦ, τά ὁποῖα ὑπεβλήθησαν στίς ἁρμόδιες ἐπιτροπές τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καί τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καί ἐγκρίθηκαν τήν ἄνοιξη τοῦ 1934 μέ τίς ὑπ᾽ ἀριθ. 2238 καί 58972 ἀποφάσεις τῶν πιό πάνω ὑπηρεσιῶν.

Ἡ τελική δημοπρασία ἀνέδειξε ἀνάδοχο τοῦ ἔργου τόν ἐργολάβο κ. Κων/νο Κωττάκη.

Τήν ἐποχή αὐτή προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ ἦταν ὁ προαναφερθείς ἀκούραστος καί ἀγαπητός σέ ὅλους π. Κων/νος Ζυμαράκης, Ἐπίτροποι δέ οἱ κ.κ. Ἠλίας Ἀνατσίτος, Σπυρίδων Καρβελᾶς, Νικόλαος Παυλάκης, Βασίλειος Βλάχος,

(πού παραιτήθηκε καί ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Παναγιώτη Δάβαρη) οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβαν τήν εὐθύνη τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ νέου Ναοῦ μαζί μέ τή συσταθεῖσα ἐρανική ἐπιτροπή τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1934, πού ἀπετελεῖτο ἀπό τά κάτωθι εἴκοσι ἕξι ἐπίλεκτα μέλη τῆς Κοινότητας:

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΣΑΡΑΝΤΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ
ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΜΑΡΟΥΛΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΡΒΕΛΑΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΟΥΤΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΚΩΣΤΟΥΡΟΣ
ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΚΟΥΛΟΥΒΑΤΟΣ
ΧΡΗΣΤΟΣ ΜΑΤΡΑΚΙΔΗΣ
ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΜΑΚΡΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΟΦΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΡΑΠΑΝΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑ·Ι·ΩΑΝΝΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΑΠΠΑΣ
ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΓΑΡΥΦΑΛΛΑΚΗΣ
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΜΑΚΡΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΑΛΙΠΕΤΡΟΣ
ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΜΠΑΜΠΑΡΗΣ
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΜΑΟΥΝΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΖΑΚΑΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΕΡΖΟΠΟΥΛΟΣ

Στίς ἀρχές Ὀκτωβρίου 1934 ἔγινε ἡ θεμελίωση τοῦ νέου Ναοῦ καί μέ γοργό ρυθμό συνεχίσθηκαν οἱ ἐργασίες μέχρι τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1935, ὁπότε εἶχε περατωθεῖ ἡ ἀνέγερσή του.

Ὁ νέος Ναός λειτούργησε ἀμέσως, γιατί τό παλαιό ναΰδριο δέν ἐπαρκοῦσε γιά τίς ἀνάγκες τοῦ συνεχῶς αὐξανόμενου πληθυσμοῦ τοῦ προαστίου. Λίγο ἀργότερα τό 1937 κατεδαφίσθηκε καί σήμερα παραμένει μόνο ὁ χῶρος ὅπου ἦταν ἡ Ἁγία Τράπεζα. Στίς 27 Σεπτεμβρίου 1936 ὁ τότε Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος τέλεσε τά ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ, ὅπως φαίνεται ἀπό τό ὑπάρχον ἀντιμήνσιον τῶν ἐγκαινίων.

Τά ἔργα ἀποπερατώσεως τοῦ Ναοῦ συνεχίσθηκαν μέχρι τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1950, ὁπότε πῆρε τή μορφή πού ἔχει μέχρι σήμερα.

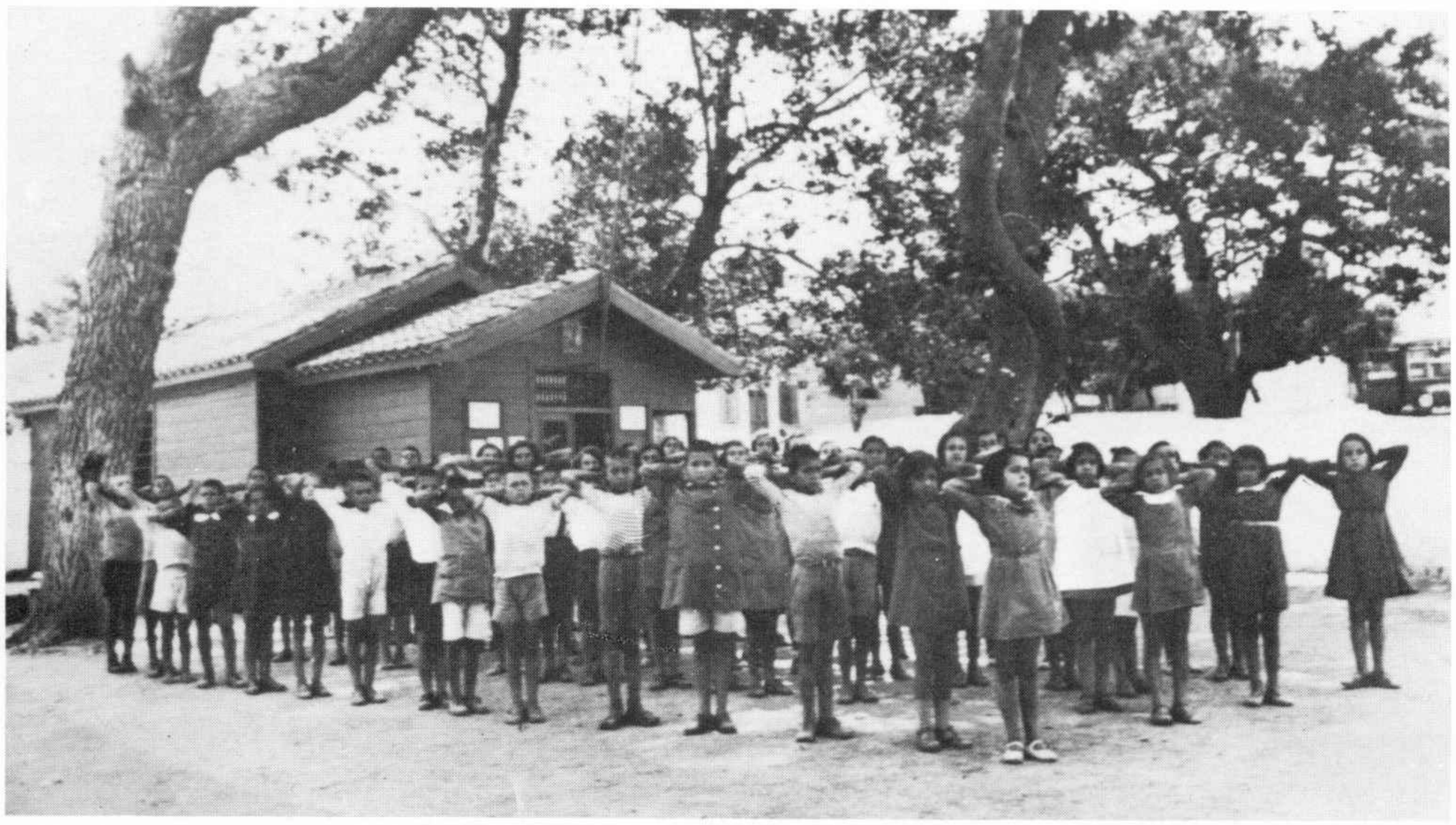

4

5

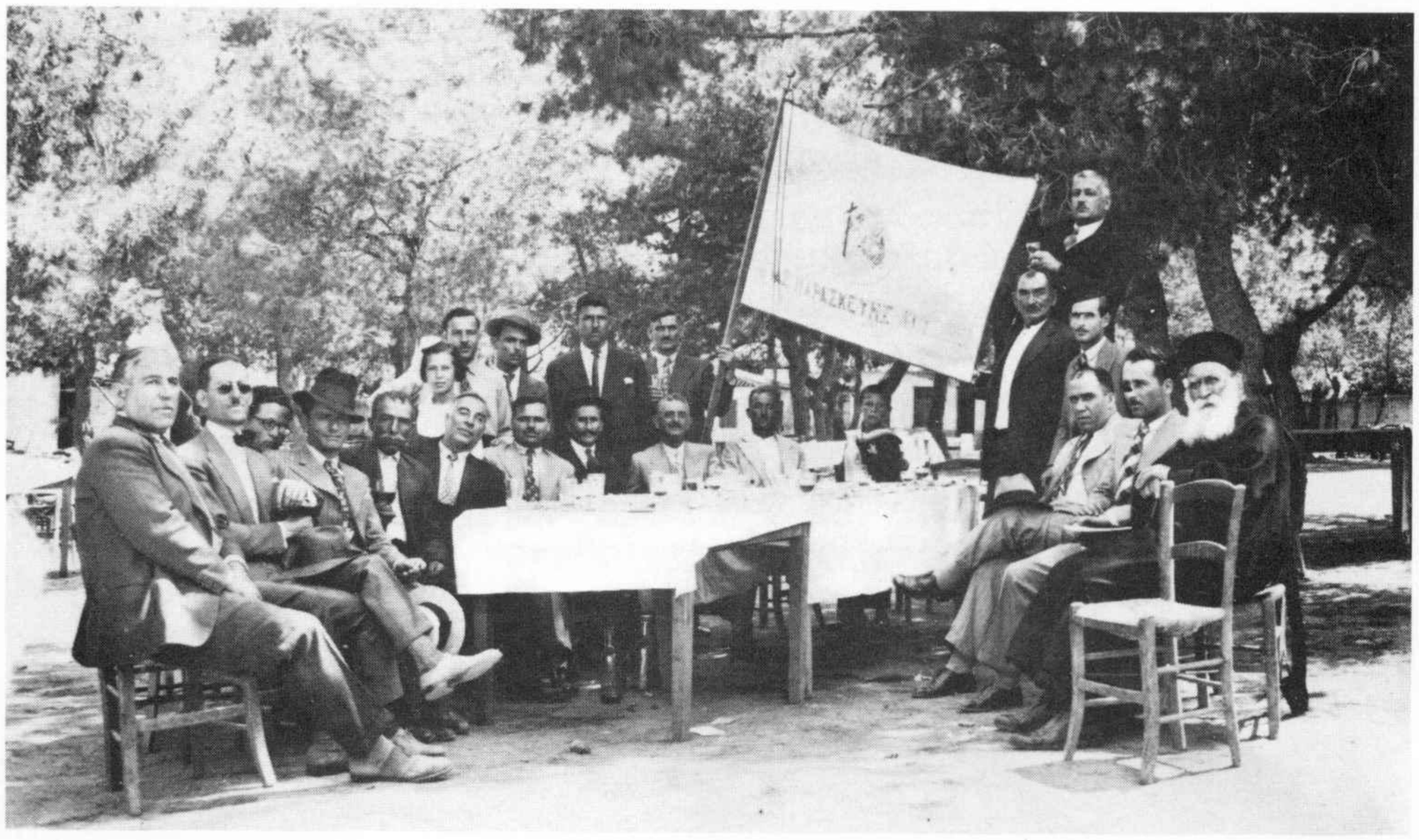

6

7

4. Μπροστά ἀπό τήν ξύλινη προέκταση τοῦ παλαιοῦ Ναοῦ οἱ μαθητές τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τῆς περιοχῆς, τό 1934.

5. Ὁ π. Ζυμαράκης μέ ἐνορίτες μπροστά ἀπό τήν ξύλινη προέκταση τοῦ παλαιοῦ ναϋδρίου.

6. Ὁ π. Ζυμαράκης μέ παλαιά μέλη τῆς Κοινότητας.

7. Τό Μάρτιο τοῦ 1935 οἱ ἐργασίες ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ συνεχίζονται μέ γοργό ρυθμό. Διακρίνονται ὁ π. Ζυμαράκης, Ἐπίτροποι καί οἱ κτίστες.

8. Ἀπό τά ἐγκαίνια τοῦ Ναοῦ στίς 27 Σεπτεμβρίου 1936. Ἀριστερά τοῦ Ναοῦ διακρίνεται τό κτίριο πού στεγαζότανε τό Δημοτικό Σχολεῖο τῆς περιοχῆς.

9

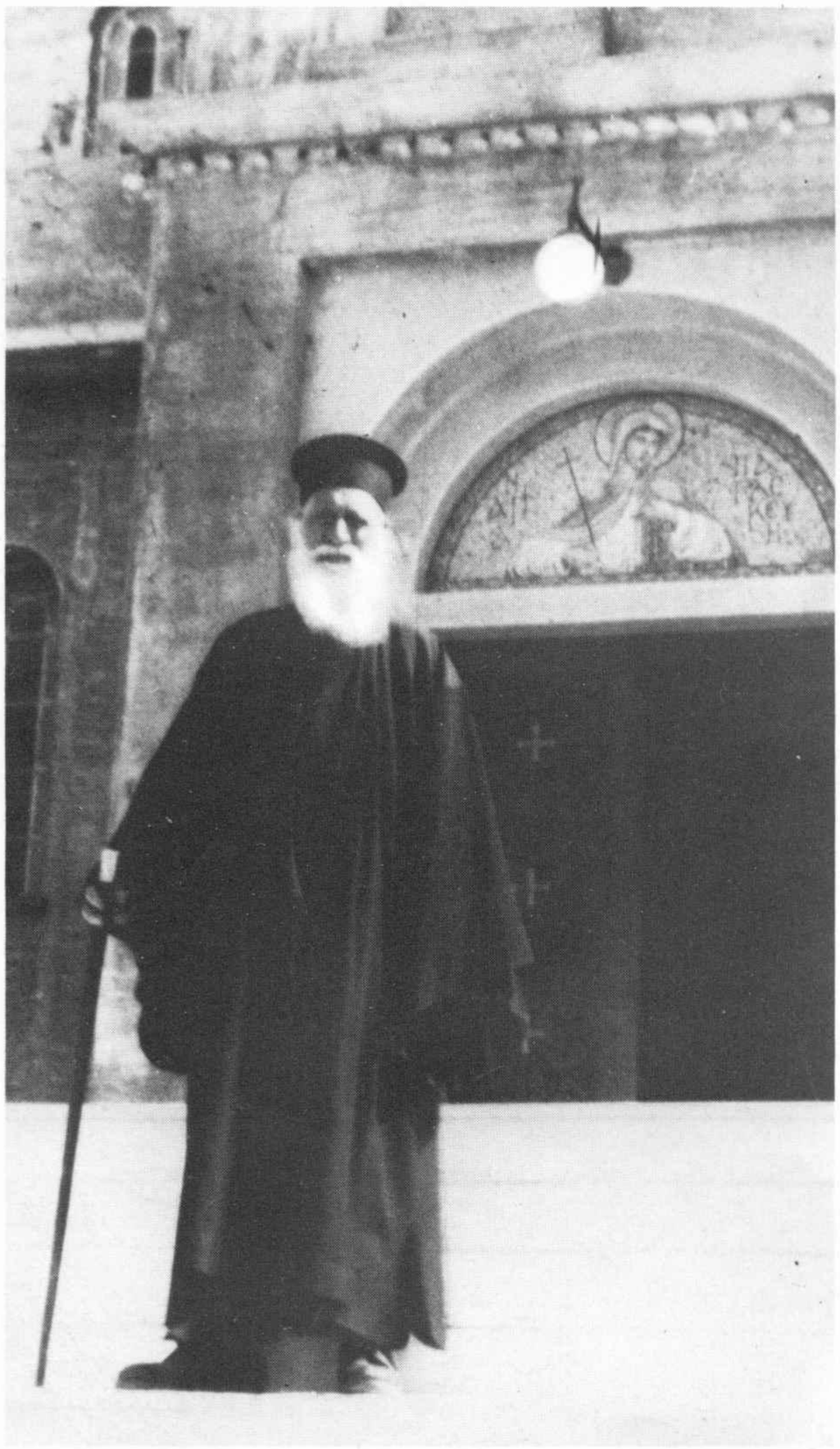

10

11

9. Ὁ ἁγιογράφος Κομνηνός Καλόθετος, πού μέ προσωπικό ἐνδιαφέρον καί ἀγάπη συνετέλεσε στήν ἁγιογράφηση τοῦ Ναοῦ.

10. Ὁ ἀγαπητός καί ἀλησμόνητος κτίτωρ τοῦ Ναοῦ π. Κων/νος Ζυμαράκης. Στό ὑπέρθυρο διακρίνεται ψηφιδωτό πού παριστάνει τήν Ἁγία Παρασκευή. Ἔργο τῆς Ἄλλης Βοΐλα.

11. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος πού ἐγκαινίασε τό Ναό στίς 27 Σεπτεμβρίου 1936.

12. Ὁ π. Κων/νος Ζυμαράκης, ὁ π. Εὐάγγελος Γαλάβαρης καί ὁ τότε Διάκονος π. Γεώργιος Κουτῆς στόν ἁγιασμό τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

13. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Δωρόθεος εὐλογεῖ τό συσσίτιο «ἀπόρων παιδιῶν» τῆς ἐνορίας.

14. Στήν αἴθουσα συσσιτίου ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεόκλητος Στράγκας καί ὁ τότε Διάκονος Ἀμβρόσιος Φρούσιος, μέ συνεργάτες τοῦ Ναοῦ.

12

13

14

15

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΟΡΦΗ

Ὡς ἤδη ἀναφέρθηκε τήν ἐκπόνηση τῶν σχεδίων τοῦ Ναοῦ ἀνέλαβε ὁ Πολιτικός Μηχανικός κ. Ιωάννης Παπαδάκης, ὁ ὁποῖος ἀμισθί ἐπέβλεψε τό ἔργο τῆς ἀνεγέρσεως μέχρι τήν ἀποπεράτωσή του. Τό 1940 ἔγινε ἡ μαρμαρόστρωση τοῦ δαπέδου τοῦ Ναοῦ μέ τήν ἐπίβλεψη τοῦ Πολιτικοῦ Μηχανικοῦ καί Προέδρου τῆς Κοινότητας Χρήστου Ματρακίδη. Ἀπό τό 1946 ἀνετέθη στόν Ἀρχιτέκτονα Γ. Νομικό σειρά ἔργων, ὅπως ἡ ἐπικεράμωση τοῦ Τρούλου, ἡ ἀποπεράτωση τοῦ ἔργου μορφώσεως τοῦ κωδωνοστασίου καί προσόψεως τοῦ Ναοῦ καί ἡ διαμόρφωση τῶν χώρων κάτω ἀπό τό Ναό σέ Βαπτιστήριο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καί αἴθουσα συσσιτίου.

Ὁ Ναός ἀνήκει στόν ὀκταγωνικό τύπο. Ἀποτελεῖται ἀπό τόν κεντρικό χῶρο, πού περιβάλλεται στίς τρεῖς πλευρές ἀπό πλάγια διαμερίσματα, ἐνῶ πρός τήν Ἀνατολή ἀναπτύσσεται τό Ἅγιο Βῆμα. Κύριο χαρακτηριστικό τοῦ τύπου αὐτοῦ εἶναι ἡ δυνατότητα ἑνοποιήσεως τοῦ χώρου κάτω ἀπό τήν κυριαρχία τοῦ Τρούλου. Οἱ ἀναλογίες τοῦ Ναοῦ, ὡς πρός τή διάπλαση τοῦ κεντρικοῦ χώρου καί τῶν πλαγίων διαμερισμάτων ἐπιτρέπουν τή διακριτική καί σύμμετρη ἀνάπτυξή τους, ὥστε νά ἐπικρατεῖ ἡ ἑνότης σέ ὅλο τό χῶρο τοῦ Ναοῦ, πρᾶγμα σημαντικό γιά τούς λατρευτικούς σκοπούς.

Ἡ διάρθρωση τῶν ἐπιφανειῶν καί τῶν διαφόρων μορφολογικῶν στοιχείων παρουσιάζει ὁρισμένες διαφοροποιήσεις. Μποροῦμε νά σημειώσουμε τήν ἀντικατάσταση τῶν θόλων στίς κεραῖες τοῦ σταυροῦ μέ δικλινεῖς ἐπιφάνειες καί τήν ἰδιάζουσα διαμόρφωση τῶν ἡμιχωνίων. Τελικά οἱ διαφοροποιήσεις αὐτές διασκεδάζονται μέ ἐπιτυχία ἀπό τήν διάταξη τῶν ἁγιογραφικῶν συνθέσεων καί κοσμημάτων.

Το Τέμπλο εἶναι ἁπλό, ἀποτελεῖται ἀπό κίονες μέ εὐθύγραμμο λιτό μαρμάρινο ἐπιστύλιο καί θωράκια. Στά κενά τῶν κιονίσκων εἶναι τοποθετημένες οἱ φορητές εἰκόνες τοῦ Τέμπλου.

Ὁ Νάρθηκας ἔχει παραληφθεῖ καί ἔχει ἀντικατασταθεῖ ἀπό ἕνα τετράγωνο εἰσαγωγικό χῶρο κάτω ἀπό τό κεντρικό καί ψηλό κωδωνοστάσιο. Ἡ διαμόρφωση τῆς προσόψεως τοῦ Ναοῦ μέ τήν ἰδιάζουσα τοποθέτηση τοῦ κωδωνοστασίου πάνω ἀπό τήν κεντρική εἴσοδο καί ἡ συμμετρική ἀνάπτυξη τῶν κλιμάκων πρός τό γυναικωνίτη, δημιουργοῦν τήν ἐντύπωση ὅτι μοιάζει μέ τό Ναό τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου Βιλλίων, ἔργο τοῦ Ἐρνέστου Τσίλλερ. Ἐξωτερικά διατηρεῖ τή δόμηση διά λιθοδομῆς καί μέ τά ὑπόλοιπα μορφολογικά στοιχεῖα προσδίδει στό κτίριο μιά ἰδιαίτερη μορφή, ἡ ὁποία ἀφίσταται ἀπό τή μνημειακή ἔκφραση ἄλλων Ναῶν τοῦ ἰδίου τύπου.

Ὁ σχεδιάσας τό ἔργο ἁπλοποίησε τήν πλαστική διάρθρωση τῶν ὄγκων μέσω τῶν ὁμαλῶν μεταβάσεων, ὅπως συνηθίζεται στή Βυζαντινή Ἀρχιτεκτονική, καί ἑνοποίησε τή διάρθρωση τῶν στεγῶν μέ μεγάλες ἐπιφάνειες. Ἔτσι ὁ ὄγκος τοῦ Ναοῦ ἀποκτᾶ δυναμικότητα καί ἐπιβολή, ἐνῶ χάνεται ἡ χάρη ἀπό τήν ἔλλειψη τῆς πλαστικῆς διαρθρώσεως τῶν ὄγκων.

15. Ἐξωτερική ἄποψη τοῦ Ναοῦ.

16. Ἐσωτερική ἄποψη τοῦ Ναοῦ μέ κύριο θέμα τό τέμπλο.

17. Ἄποψη τοῦ ἁγίου βήματος.

18-19. → Ἐσωτερικές ἀπόψεις τοῦ Ναοῦ: ὁ ἄμβωνας καί ὁ ἀρχιερατικός θρόνος.

17

18

20. Ἡ «Πλατυτέρα τῶν οὐρανῶν» στήν κόγχη τοῦ ἁγίου βήματος. Ἀπό τίς πιό ἐπιβλητικές παραστάσεις, σέ χρυσό φόντο, εἰκονίζει τήν Παναγία ἔνθρονη κρατώντας τόν Χριστό, δορυφορούμενη ἀπό δύο ἀγγέλους ἐξαιρετικῆς τέχνης. Τό πρότυπο εἶναι ἀπό τή βυζαντινή παράδοση. Ἔργο τοῦ Στ. Ἀσμάνη.

ΑΓΙΟΓΡΑΦΗΣΗ

Ἡ Ἁγιογράφηση τοῦ Ναοῦ ἄρχισε λίγο πρίν τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, τό 1939, καί διήρκεσε πάνω ἀπό μιά δεκαπενταετία, ἀντιμετωπίζοντας τήν πολυτάραχη ἐκείνη ἐποχή μεγάλες οἰκονομικές δυσκολίες. Φροντίδα τῶν ἐπιτρόπων ἦταν νά ἀγοράζουν τά ἀπαιτούμενα ὑλικά σέ μεγάλες ποσότητες ὥστε νά εἶναι στή διάθεση τῶν ἁγιογράφων.

Τά ὀνόματα τῶν ἁγιογράφων πού ἱστόρησαν τό Ναό ἀναφέρονται στό κάτω μέρος τοῦ Τρούλου μέ τήν ἑξῆς σειρά: Κομνηνός Καλόθετος, Στέφανος Ἀσμάνης καί Ζαννῆς Γραικός. Ἰδιαίτερα στή μνήμη τῶν παλαιῶν κατοίκων τοῦ προαστίου διατηρεῖται ἡ μορφή τοῦ Κωνσταντινουπολίτη ἁγιογράφου καί κοσμηματογράφου Κομνηνοῦ Καλόθετου, ὁ ὁποῖος γιά μεγάλο χρονικό διάστημα ἀγωνίσθηκε ὄχι μόνο γιά τήν ἁγιογράφηση, ἀλλά καί γιά τήν παρώτρυνση τῶν ἐνοριτῶν νά συνδράμουν τό ἔργο. Ὁ Καλόθετος λόγω τοῦ πνευματικοῦ καί κοινωνικοῦ κύρους πού διέθετε ἦταν ἐκ τῶν ἐπιλέκτων μελῶν τῆς περιοχῆς. Ὡς καλλιτέχνης φαίνεται ὅτι εἶχε μιά ἰδιαίτερη ἐπίδοση στήν κοσμηματογράφηση, σώζεται δέ ἡ πληροφορία ὅτι στήν Κωνσταντινούπολη εἶχε διακοσμήσει πολλά ἐπίσημα κτίρια. Ἀντιπροσωπευτικά ἔργα του, ἐκτός ἀπό τόν ἐν λόγω Ναό, εἶναι οἱ τοιχογραφίες τοῦ παρεκκλησίου τῶν ἀνακτόρων τοῦ Τατοΐου καί τοῦ Ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τῆς ἀδελφότητος θεολόγων «ΖΩΗ» στήν Ἁγία Παρασκευή, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε μέλος (ἀδελφός).

Ὁ Στέφανος Ἀσμάνης (1891 — 1972) ἦταν ὁ κατεξοχήν ἁγιογράφος, γνωστός ἀπό τίς τοιχογραφίες τμημάτων πολλῶν Ναῶν τῆς Ἀθήνας, ὅπως τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ Παγκρατίου, τῆς Ἁγίας Ζώνης Κυψέλης, τῆς Ἁγίας Τριάδος Βύρωνος κ.ἄ. Οἱ προαναφερθέντες ἁγιογράφοι εἶχαν ἀρίστη συνεργασία σέ ὅλους τούς τομεῖς καί μαζί προετοίμαζαν τά προσχέδια τῶν διαφόρων συνθέσεων καί στή συνέχεια μαζί μέ τόν Ζαννῆ Γραικό καί ἄλλους βοηθούς, φιλοτέχνησαν τήν ἁγιογράφηση τοῦ Ναοῦ μέ πολλή εὐαισθησία καί ἀγάπη γιά τή λεπτομέρεια.

Ἡ γενική ἄποψη τῆς ἁγιογραφίας τοῦ Ναοῦ εἶναι ἐπιβλητική καί ἐντυπωσιακή. Ἡ τεχνοτροπία πού ἀκολούθησαν οἱ προαναφερθέντες ἁγιογράφοι δέν εἶναι ἑνιαία. Υἱοθέτησαν μιά ποικιλία μορφῶν καί προτύπων ἀπό τή Βυζαντινή, Ρωσική καί Δυτική θρησκευτική παράδοση πού δέν ἀφομοιώθηκαν, ὥστε νά παρουσιάσουν ἕνα ἑνιαῖο ὕφος, ἀλλά προσαρμόσθηκαν στίς ἐκφραστικές ἀνάγκες τῶν ἐπί μέρους θεμάτων, μέ ἀποτέλεσμα ἄλλες τοιχογραφίες νά ἀκολουθοῦν τή βυζαντινή τεχνοτροπία καί ἄλλες νά φέρουν ἔντονη τήν ἐπίδραση τῆς δυτικῆς θρησκευτικῆς τέχνης. Οἱ πιό «Βυζαντινές» ἀκολουθοῦν τή σχηματοποίηση στό σχέδιο καί τό βυζαντινό χρωμάτισμα μέ προπλασμούς, λάμματα καί γραψίματα, ἐνῶ σέ πολλές τά πρόσωπα καί τά χέρια ἔχουν ἀποδοθεῖ μέ ρεαλιστικό τρόπο.

Βυζαντινά πρότυπα ἔχουν ἡ Πλατυτέρα, τά θέματα τοῦ Τρούλου, οἱ

Εὐαγγελιστές στά σφαιρικά τρίγωνα καί πολλά στηθάρια ἁγίων σέ διάφορα μέρη τοῦ Ναοῦ. Δυτικά πρότυπα ἔχουν οἱ συνθέσεις που βρίσκονται στόν κυρίως Ναό, οἱ Ἱεράρχες τοῦ Ἁγίου Βήματος καί ἰδιαίτερα οἱ εἰκόνες τοῦ Τέμπλου, πού φέρουν τήν ὑπογραφή τοῦ Κομνηνοῦ Καλόθετου.

Αὐτή ἡ ἀνάμιξη στοιχείων τῆς βυζαντινῆς καί δυτικῆς τεχνοτροπίας στήν ἁγιογραφία εἶναι κοινή στούς ἁγιογράφους αὐτῆς τῆς περιόδου, μέχρι πού ὁ Φώτης Κόντογλου καί οἱ μαθητές του συνετέλεσαν στήν ἐπικράτηση τοῦ Νεοβυζαντινοῦ ὕφους στό χῶρο τῆς ἁγιογραφίας.

Παρά τήν ποικιλία μορφῶν πού ὑπάρχει, διατηρεῖται τό μέτρο καί ἡ ἁρμονία στό σύνολο τῆς ἁγιογραφίας. Ἰδιαίτερα τά κοσμήματα συμβάλλουν μέ τήν καλλιτεχνική τους ποιότητα καί ποικιλία ἀκόμη καί στήν τελειοποίηση τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μορφῆς τοῦ Ναοῦ. Ἐνῶ τά γαιώδη χρώματα μέ τό φύλλο χρυσοῦ πού κυριαρχοῦν, βοηθοῦν στήν αἰσθητική ἑνότητα ὅλης τῆς ἁγιογραφίας. Ἡ διάταξη τῶν θεμάτων ἀκολουθεῖ τήν καθιερωμένη παράδοση μέ λίγες παρεκκλίσεις.

Στήν κόγχη τοῦ Ἁγίου Βήματος ἱστορεῖται ἔνθρονη ἡ Θεοτόκος, κρατώντας τό Χριστό Βρέφος, δορυφορούμενη ἀπό δύο δεομένους Ἀγγέλους. Στή μετόπη τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου γύρω ἀπό τήν Πλατυτέρα, εἰκονίζονται σέ διακοσμητική ζώνη στηθάρια τῶν Προφητῶν, ἐνῶ ἀριστερά καί δεξιά οἱ παραστάσεις *«Λάβετε φάγετε»* καί *«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες»*. Πάνω ἀπ᾽ αὐτές τίς παραστάσεις ὁ ἁγιογράφος, γιά νά συμπληρώσει τήν ἐπιφάνεια, ἀπεικονίζει σχηματοποιημένο φυτικό διάκοσμο ἐλισσόμενο μέ δύο στηθάρια τῶν Ἀρχαγγέλων.

Ἡ ὀροφή τοῦ Ἁγίου Βήματος φέρει γεωμετρικό διάκοσμο συμπλεκομένων σταυρῶν. Στό κατώτερο τμῆμα τοῦ Ἁγίου Βήματος εἰκονίζονται μέσα σέ διακοσμητικά πλαίσια τέσσερις Ἱεράρχες καί ἀνά δύο δεξιά καί ἀριστερά στό κάτω μέρος τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου. Στίς μικρές κόγχες τῆς προθέσεως καί τοῦ διακονικοῦ εἰκονίζονται ἀντίστοιχα ὁ Νυμφίος καί ὁ Κύριος ὡς Ἐμμανουήλ, ἐνῶ στό κάτω μέρος συνεχίζονται τά διακοσμητικά πλαίσια. Τά διαμερίσματα ἀριστερά καί δεξιά τοῦ Ἁγίου Βήματος διακοσμοῦνται σήμερα μέ τά ὑπάρχοντα συναφή κοσμήματα, ἀπό τόν ἁγιογράφο Κωνσταντῖνο Σκούρτη.

Στόν Τροῦλο κυριαρχεῖ ἡ μορφή τοῦ Παντοκράτορα σέ ἀκτινωτό πλαίσιο καί στή σφαιρική ζώνη ἱστοροῦνται οἱ Ἀγγελικές Δυνάμεις πού πλαισιώνουν τή Θεοτόκο καί τόν Πρόδρομο. Ἀκολουθεῖ διακοσμητική ζώνη μέ φυτικό διάκοσμο. Στό τύμπανο τοῦ Τρούλου εἰκονίζονται στηθάρια τῶν προπατόρων καί δικαίων τῆς Π. Διαθήκης, πού πλέκονται μέσα σέ πλούσια διακόσμηση μέ φυτικά καί γεωμετρικά διακοσμητικά μοτίβα, κλαδιά πού πάνω τους κάθονται πτηνά. Στά σφαιρικά τρίγωνα εἰκονίζονται οἱ Εὐαγγελιστές μέ τά σύμβολά τους καί περιβάλλονται ἀπό πλῆθος κτιρίων.

Στίς ὄψεις τῶν πεσσῶν ἱστοροῦνται οἱ Ἀπόστολοι μέ ἐπικεφαλῆς, στούς πεσσούς τοῦ Ἁγίου Βήματος, τούς κορυφαίους Πέτρο καί Παῦλο. Τά ἐσωράχια τῶν τόξων διακοσμοῦνται μέ ρομβοειδή καί κυκλικά γεωμετρικά κοσμήματα σέ χρυσό κάμπο.

Στά θωράκια κατά μῆκος τοῦ γυναικωνίτη εἰκονίζονται στηθάρια Ἁγίων ἀνδρῶν καί γυναικῶν.

Ἡ δέ ὀροφή τοῦ κυρίως ναοῦ, πού δημιουργεῖ ὁ γυναικωνίτης, φέρει φυτικό διάκοσμο μέ πολλά στηθάρια Ἁγίων.

Στίς περιμετρικές ἐπιφάνειες τοῦ κυρίως Ναοῦ ἱστοροῦνται παραστάσεις ἀπό τό Χριστοκεντρικό καί Θεομητορικό κύκλο, χωρίς νά ἀκολουθεῖται ἡ καθιερωμένη εἰκονογραφική διάταξη. Οἱ παραστάσεις αὐτές ἀναπτύσσονται μέσα σέ ἀρχιτεκτονικά πλαίσια κιονίσκων καί τόξων, πού βοηθοῦν στήν αἰσθητική καί ἀρχιτεκτονική τελείωση τοῦ χώρου, πού ἀναδεικνύεται μέ τό χρυσό φυτικό διάκοσμο καί τό μπλέ φόντο τῶν ἱστορουμένων παραστάσεων. Λεπτομερέστερα στή βόρεια ἐπιφάνεια ἱστοροῦνται οἱ παραστάσεις τῆς Ἀναλήψεως, τῆς Πεντηκοστῆς, τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, τῆς Γεννήσεως τῆς Θεοτόκου, τῆς προσευχῆς τῆς Ἁγίας Ἄννας, τοῦ ἀσπασμοῦ τῆς Ἐλισάβετ, τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου καί τῆς Βαϊοφόρου.

Στή νότια ἐπιφάνεια ἱστοροῦνται, ἡ Γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἡ Ὑπαπαντή, ἡ Βάπτιση, ἡ Μεταμόρφωση, ἡ Προδοσία, ἡ Σταύρωση, ἡ Ἀποκαθήλωση, ἡ εἰς Ἅδου Κάθοδος καί τό «οὐκ ἔστιν ὧδε». Τέλος στή δυτική ὄψη πάνω ἀπό τήν εἴσοδο τοῦ κυρίως Ναοῦ εἰκονίζεται ὁ Κύριος ἔνθρονος δορυφορούμενος ὑπό δύο Ἀγγέλων καί ἀριστερά καί δεξιά οἱ δύο στρατιωτικοί Ἅγιοι Γεώργιος καί Δημήτριος.

Ἡ ὀροφή τοῦ γυναικωνίτη εἶναι διακοσμημένη μέ ἔναστρο οὐρανό. Στόν εἰσαγωγικό χῶρο πού ἀντικαθιστᾶ τό νάρθηκα εἰκονίζεται στό ἡμιθόλιο ὁ Κύριος βασταζόμενος ὑπό Ἀγγέλων ἐνῶ πάνω ἀπό τήν κεντρική εἴσοδο βρίσκεται ἡ παράσταση τῆς Δεήσεως, ὁ Κύριος εὐλογεῖ ἀνάμεσα στούς δεομένους Θεοτόκο καί Πρόδρομο. Ἀριστερά καί δεξιά οἱ παραστάσεις τοῦ Νιπτῆρος καί τοῦ Ἰησοῦ δωδεκαετοῦς.

Τά τελευταῖα χρόνια οἱ ἁγιογραφίες σκοτίνιασαν καί παρουσίασαν σέ ὁρισμένα σημεῖα σημαντικές φθορές λόγω τῆς μεγάλης χρήσης κεριῶν καί τῆς ἐλλείψεως ἐξαερισμοῦ καί θερμάνσεως.

Τό 1984 μετά τήν ἐκτέλεση ὅλων τῶν ἔργων τεχνικῆς ὑποδομῆς, ἀνατέθηκε τό ἔργο τῆς συντηρήσεως τῆς ἁγιογραφίας στούς εἰδικούς κ.κ. Νικόλαο Κάϊλα καί Πέτρο Καράγιαννη οἱ ὁποῖοι σέ σύντομο χρονικό διάστημα, περίπου δεκαπέντε μῆνες, ἀποκατέστησαν μέ μεγάλη ἐπιτυχία στήν ἀρχική μορφή τήν ἁγιογραφία τοῦ Ναοῦ.

Ο ΑΓΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ
Ο ΑΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΦΩΤΕΙΝΗΣ ΤΗΣ ΣΤΑΦΥΛΟΠΑΤΗ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΟΡΟΒΕΣΗ

21

Ο ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ
Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ
ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΜΑΡΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΔΕΗΣΕΙΣ ΟΙΚΟΓ. ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΠΟΙΘΗ

22

21.←Ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος καί ὁ Μέγας Βασίλειος, ἀριστερά στό κάτω μέρος τῆς κόγχης τοῦ ἁγίου βήματος σέ διακοσμητικά πλαίσια, ἀποδίδονται μέ ρεαλιστικό τρόπο καί ἰδιαίτερα τά γυμνά μέλη καί πρόσωπα.

22.←Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καί ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, δεξιά στό κάτω μέρος τῆς κόγχης τοῦ ἁγίου βήματος.

23

23. Ἡ παράσταση «Λάβετε φάγετε...», ἀριστερά, στή μέση θριαμβευτικοῦ τόξου τοῦ ἁγίου βήματος, μέ λιγότερες ἀπαιτήσεις καί σχεδιαστικές ἀδυναμίες.

24. Ἡ παράσταση «Πίετε ἐξ αὐτοῦ...», δεξιά, στή μετόπη τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου τοῦ ἁγίου βήματος. Καί στίς δύο συνθέσεις κυριαρχεῖ ὁ Χριστός πού ἔχει μεγαλύτερες διαστάσεις.

24

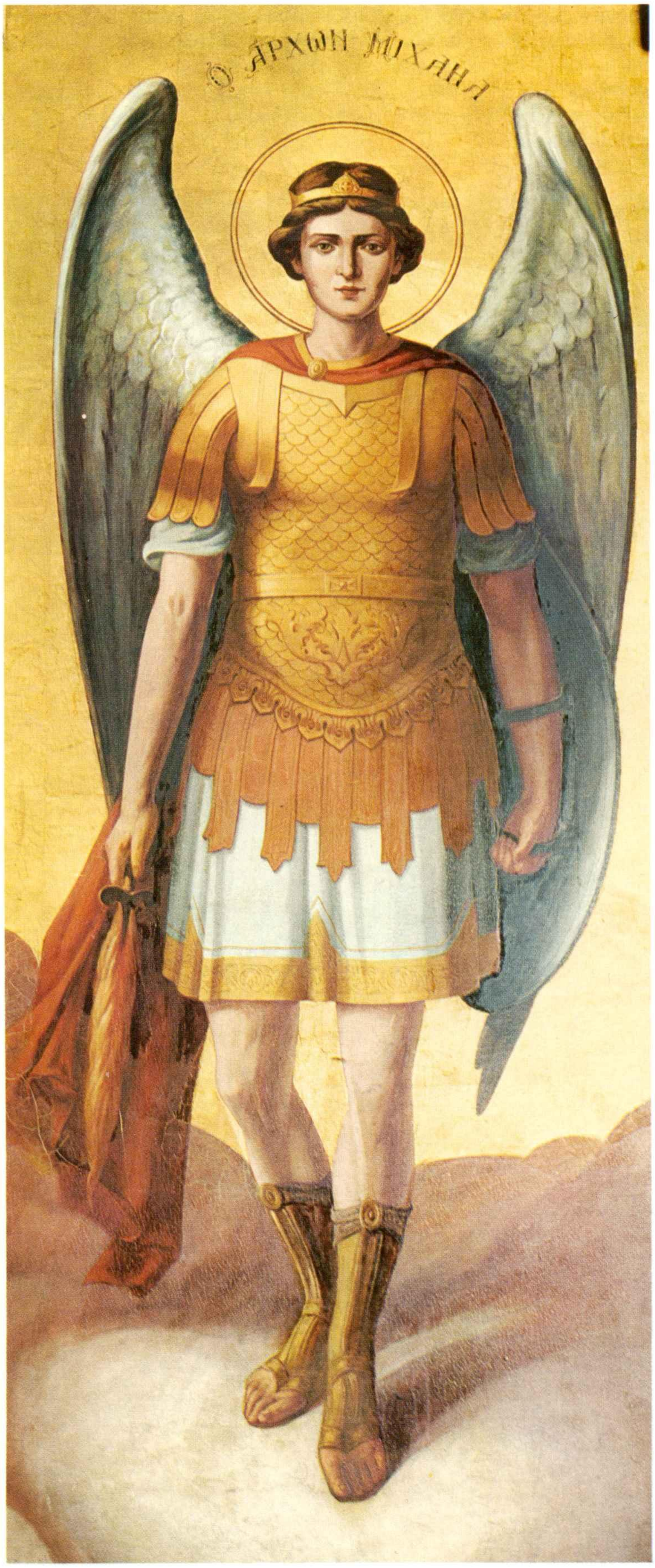
Ο ΑΡΧΩΝ ΜΙΧΑΗΛ

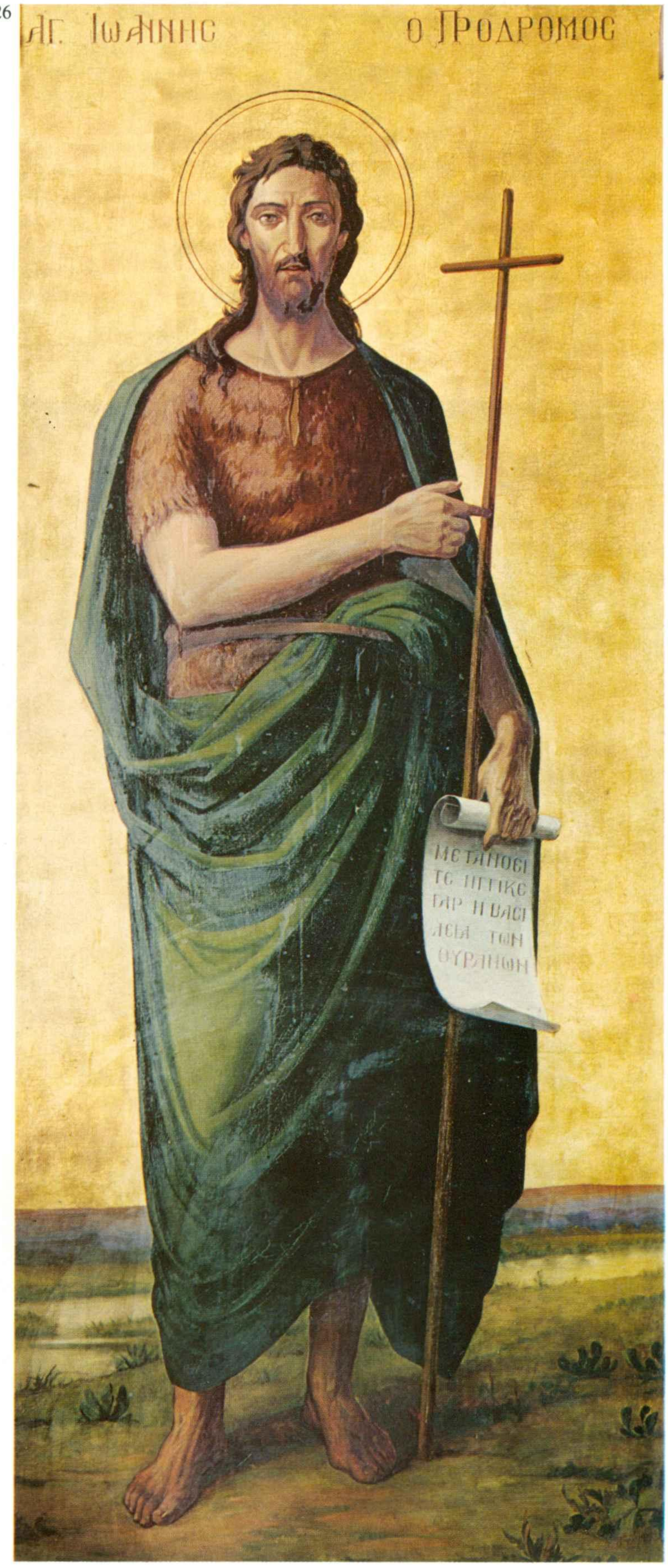

25. Ὁ Ἀρχάγγελος Μιχαήλ στό τέμπλο. Ἔργο τοῦ Κομνηνοῦ Καλόθετου.

26. Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, εἰκόνα τοῦ τέμπλου, τοῦ Κομνηνοῦ Καλόθετου. Ἡ δυτική τεχνοτροπία κυριαρχεῖ στήν ἀπόδοση τῶν ἀνατομικῶν λεπτομερειῶν.

IC
O
N
XC
Ο ΠΑΝΤΟ
ΚΡΑΤΩΡ
ΜΡ
ΘΥ

27. Γενική ἄποψη τοῦ τρούλου. Ὁ Παντοκράτορας στό κέντρο πλαισιώνεται ἀπό τήν Παναγία, τόν Πρόδρομο καί τίς ἀγγελικές δυνάμεις σέ χρυσό φόντο. Ἡ διακοσμητική ταπετσαρία στά ἐσωράχια τῶν παραθύρων ἐλαφρύνει τόν ὄγκο τοῦ τρούλου.

28. Ὁ Παντοκράτορας ἔχει βυζαντινό πρότυπο μέ λίγες παρεκκλίσεις. Τό πρόσωπο δέν εἶναι ἐλαφρά στραμένο, ὅπως τό θέλει ἡ βυζαντινή παράδοση, ἀλλά κατά πρόσωπο. Ἡ προσθήκη ρυτίδων στό πρόσωπο, οἱ λεπτομέρειες στά χέρια, οἱ περισσότερες πτυχές στά ἐνδύματα, χωρίς τήν ἀνάλογη ἀνατομική συνέπεια, εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς προσπάθειας νά γίνει ρεαλιστικότερη ἡ παράσταση.

ΙΟΥΔΑΣ
ΔΕΗΣΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΙ ΚΛΕΟΠΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

29

30

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΡΟΥΒΗΝ
ΡΟΥΒΗΝ ΠΡΩΤΟΤΟΚΟΣ ΜΟΥ ΟΥΙΟΣ ΜΟΥ Β ΑΡΧΗ ΤΕΚΝΩΝ ΜΟΥ ΣΚΛΗΡΟΣ ΦΕΡΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΣΚΛΗΡΟΣ ΑΥΘΑΔΗΣ

31

32

33

29-33. Καί οἱ πέντε παραστάσεις βρίσκονται στό τύμπανο τοῦ τρούλου καί εἰκονίζουν στηθάρια τῶν προπατόρων καί δικαίων τῆς Π. Διαθήκης, πού πλέκονται μέσα σέ πλούσια διακόσμηση μέ φυτικά καί γεωμετρικά διακοσμητικά μοτίβα, μέ κλαδιά πού πάνω τους κάθονται πτηνά. Τά στηθάρια ἀκολουθοῦν πιστότερα τά βυζαντινά πρότυπα καί εἶναι ὁπωσδήποτε ἀπό τά καλλίτερα τοῦ Ναοῦ.

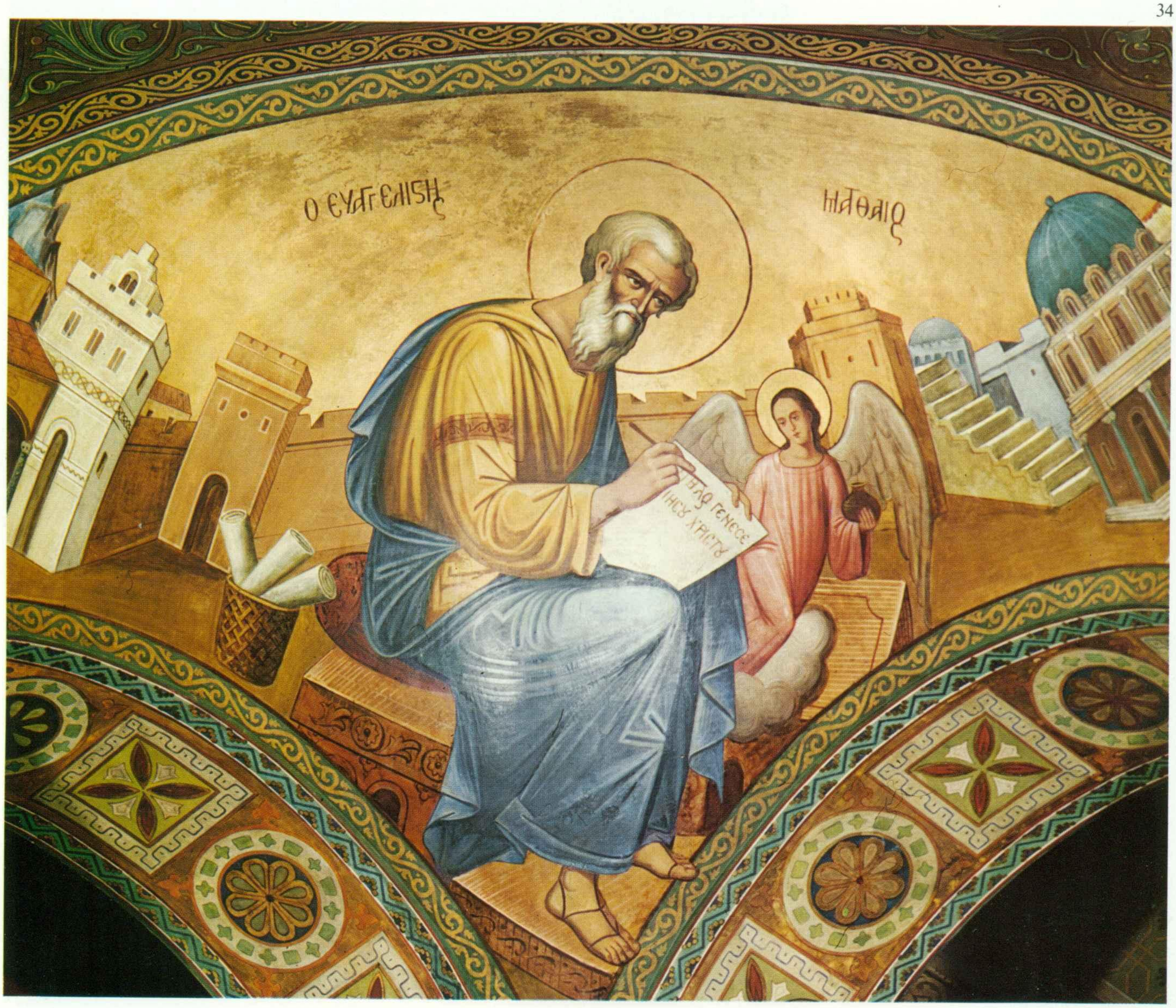
Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ
ΑΡΧΗ ΓΕΝΕΣΕΩΣ
ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

34-35. Οἱ Εὐαγγελιστές Ματθαῖος καί Ἰωάννης.

35

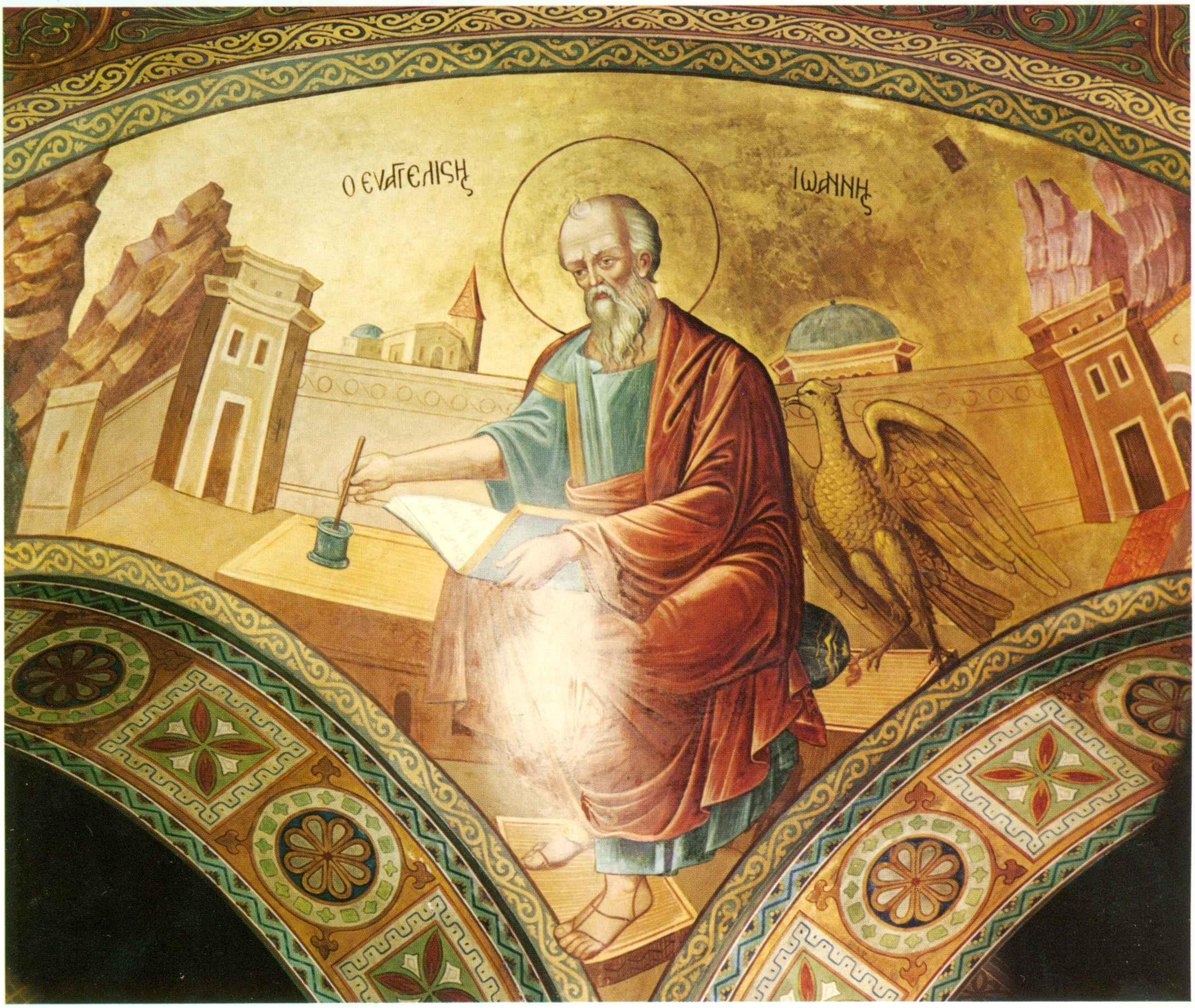

36

37

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΗΜΟΥ ΑΓ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

36-37. Οἱ Εὐαγγελιστές Μάρκος καί Λουκᾶς. Στά τέσσερα σφαιρικά τρίγωνα (ἡμιχώνια) εἰκονίζονται οἱ Εὐαγγελιστές μέ τά σύμβολά τους καί πλῆθος κτιρίων πού εἶναι ἐντυπωσιακά. Οἱ συνθέσεις ἔχουν βυζαντινό καί λαϊκό χαρακτήρα. Οἱ μορφές τῶν Εὐαγγελιστῶν καθιστές, συγγράφουν τά εὐαγγέλιά τους. Διακρίνονται τά ἐσωράχια τῶν τόξων πού διακοσμοῦνται μέ γεωμετρικά κοσμήματα σέ χρυσό κάμπο.

38

39

38-41. Οἱ ᾽Απόστολοι ᾽Ανδρέας, Φίλιππος, ᾽Ιάκωβος καί Θωμᾶς σέ τέσσερις πεσσούς, σέ χρυσό φόντο μέ ζωγραφισμένες ψηφίδες. Οἱ πτυχές στά φορέματα εἶναι σχηματοποιημένες χωρίς συνέπεια ἀπό τά βυζαντινά πρότυπά τους.

40

Ὁ ἈΠΌΣΤΟΛΟΣ
Ἰ
ΑΚΩΒΟΣ
ΔΕΗΣΙΣ ΗΛ. ΑΤΣΑΡΟΥ

41

Ὁ ἈΠΌΣΤΟΛΟΣ ΘΩ
ΜΑΣ
ΕΙC ΜΝΗΜΗΝ ΧΡΗCΤΟΥ ΚΟΝΤΡΑΤΟΥ.

42

43

42-43. Στηθάρια πού εἰκονίζουν τόν Ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης καί τόν Ἅγιο Κύριλλο Ἀλεξανδρείας.

44-45. Στηθάρια πού εἰκονίζουν τούς Πατριάρχες Ἀβραάμ καί Ἰσαάκ.

44

45

47

46. Στηθάριο τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου Τύρωνος στήν ὀροφή τοῦ κυρίως Ναοῦ.

47. Στηθάριο ἀρχαγγέλου, μέσα σέ φυτικό διάκοσμο, πάνω ἀπό τή δεξιά πόρτα τοῦ Ναοῦ.

48. Στηθάριο πού εἰκονίζει τόν Πατριάρχη Ἰωσήφ στό τύμπανο του τρούλου.

49. Τμῆμα στηθαρίων προφητῶν ἀπό τή μετόπη τοῦ θριαμβευτικοῦ τόξου πέριξ τῆς «Πλατυτέρας».

47

ΔΕΗCIC ΑΓΓΕΛΙΚΗC Κ. ΑΝΔΡΕΟ
ΙC ΧΕ

48

Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗC
ΙΩCΗΦ

49

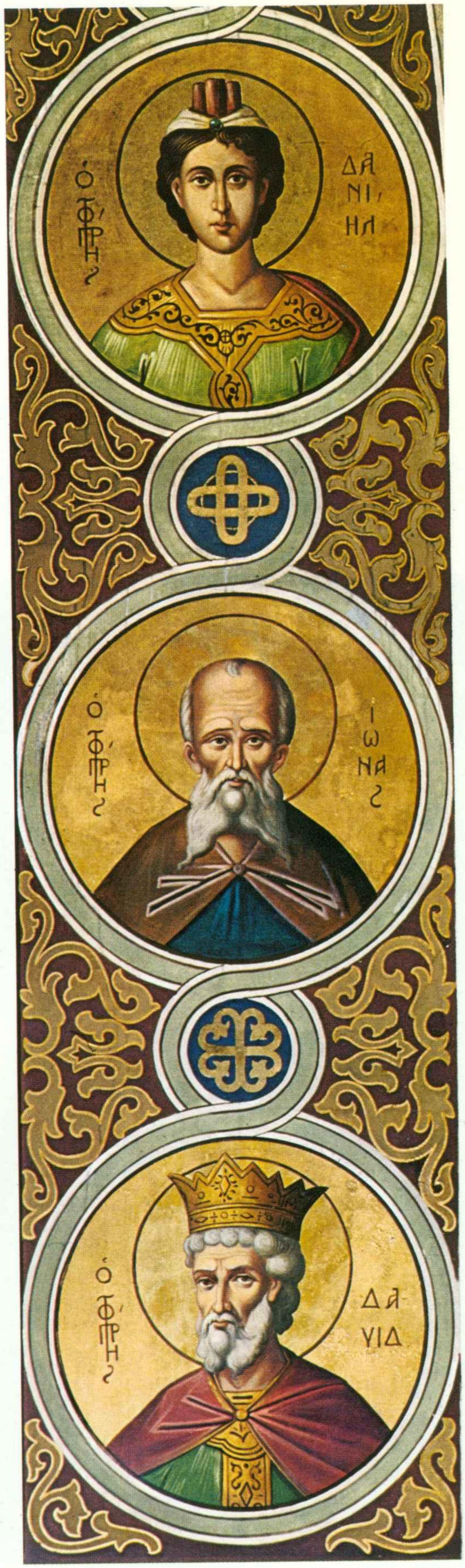
Ο ΦΗΡ
ΔΑΝΙΗΛ
Ο ΦΗΡ
ΙΩΝΑC
Ο ΦΗΡ
ΔΑΥΙΔ

50-53. Τά τέσσερα στηθάρια εἶναι ἀπό τήν ὀροφή τοῦ κυρίως Ναοῦ πού δημιουργεῖ ὁ γυναικωνίτης μέσα σέ φυτικό διάκοσμο. Διατηροῦν τά βυζαντινά πρότυπα ἀλλά ταυτόχρονα ἔχουν ρεαλιστικό χαρακτήρα στά πρόσωπα ἤ τά μέλη τοῦ σώματος τῶν εἰκονιζομένων.

50

51

54. → Ἡ Μεταμόρφωση τοῦ Κυρίου ἀναπτύσσεται, ὅπως καί ὅλες οἱ συνθέσεις πού βρίσκονται στίς περιμετρικές ἐπιφάνειες τοῦ κυρίως Ναοῦ, μέσα σέ ἀρχιτεκτονικά πλαίσια κιονίσκων καί τόξων.

55. → Ἡ Προδοσία ἱστορεῖται στή νότια ἐπιφάνεια τοῦ κυρίως Ναοῦ. Οἱ χαρακτῆρες τῶν προσώπων καί οἱ κινήσεις φέρουν ἔντονη τή δυτική ἐπίδραση ἐνῶ τά φορέματα δείχνουν τή βυζαντινή προέλευση τοῦ προτύπου.

52

53

54

55

Η ΕΙΣ ΑΔΟ ΚΑΘΟΔΟΣ
ΙΩ
ΝΝ
ΕΙC ΜΝΗΜΟCΥΝΟΝ ΑΝΤΩΝΙΟ ϗ ΜΑΡΚΟ ΠΑΛΗΑ
ΠΑΝΤΕΛΗC . ΦΥΤΙΛΗC 1943

56

57

56. ← Ἡ «εἰς Ἅιδου κάθοδος», στήν ἀριστερή δυτική ὄψη τοῦ κυρίως Ναοῦ. Ὁ Χριστός πού κυριαρχεῖ στή σύνθεση, ἀνασύρει τόν Ἀδάμ καί τήν Εὔα καί πλαισιώνεται ἀπό δικαίους καί προφῆτες τῆς Π. Διαθήκης.

57. ← Ἡ Ἀνάληψη τοῦ Κυρίου ἱστορεῖται στή βόρεια ἐπιφάνεια τοῦ κυρίως Ναοῦ. Κι ἐδῶ εἶναι φανερή ἡ ἀνάμιξη στοιχείων τῆς βυζαντινῆς καί δυτικῆς τεχνοτροπίας.

58. Ἡμικυκλική σύνθεση στή δυτική ὄψη τοῦ κυρίως Ναοῦ, πάνω ἀπό τήν κεντρική εἴσοδο. Εἰκονίζει τόν Χριστό πλαισιωμένο μέ δόξα καί καθήμενο σέ οὐράνιο τόξο. Οἱ ἄγγελοι συμμετρικά, σέ στάση δεομένων, γεμίζουν ἀσφυκτικά τή σύνθεση πού ἔχει ἔντονη τή δυτική ἐπίδραση.

59. Ὁ Ἅγιος Γεώργιος, ἀριστερά στή δυτική ὄψη τοῦ κυρίως Ναοῦ.

Ο ΑΓΙΟC ΓΕΩΡΓΙΟC
ΔΕΗCΙC ΟΙΚΟΓ ΑΥΜΠΕΡΗ Κ ΠΙΠΙΤCΑC ΛΥΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟ

59

60

61

60-65. Δείγματα ἀπό τή φθορά τῶν τοιχογραφιῶν καί ἀντίστοιχα μετά τή συντήρησή τους.

62

63

64

65

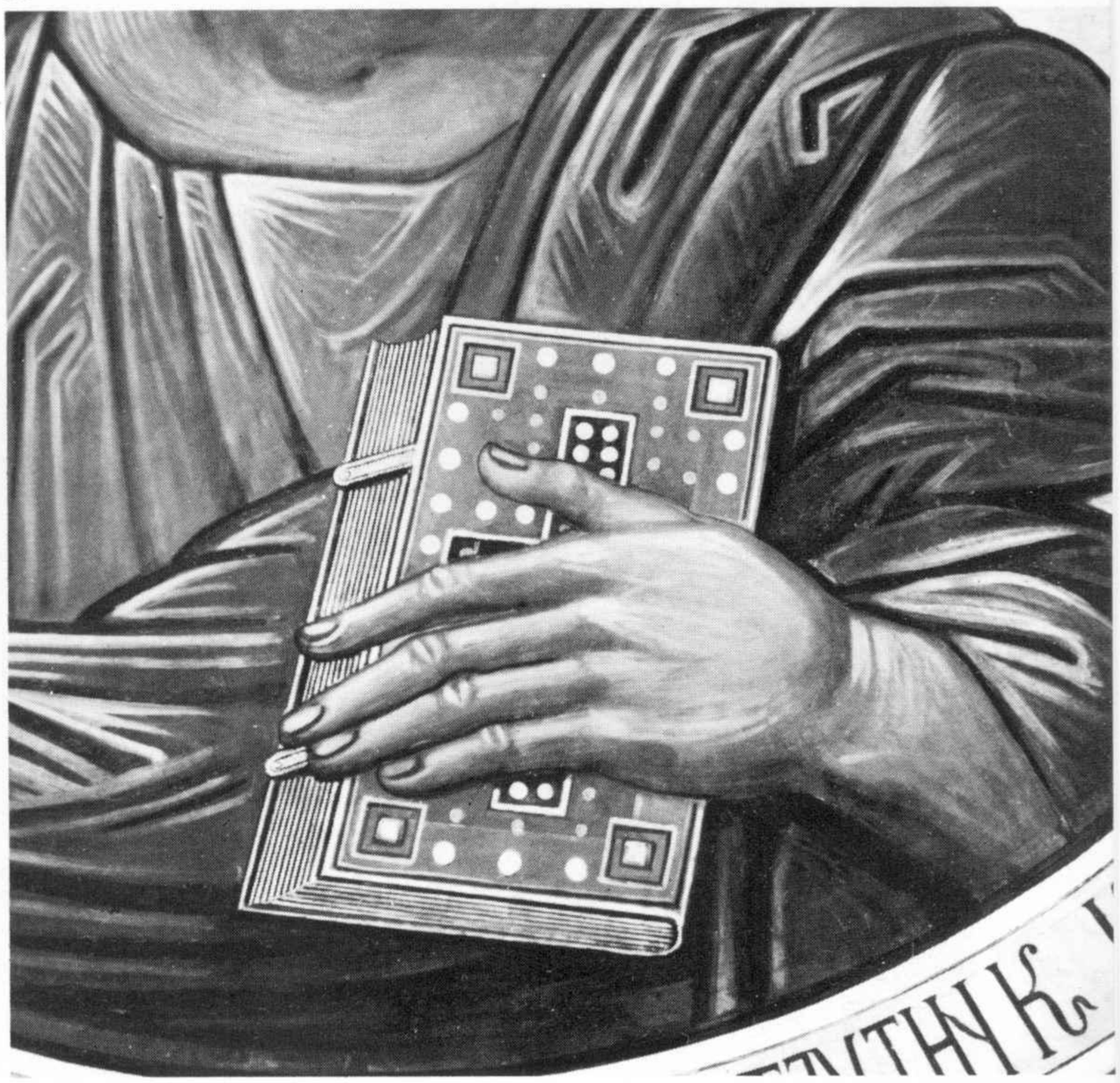

ΕΥΓΓ. ΜΑΤΘΑΙΟΣ
ΕΥΑΓΓ. ΙΩΑΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΣΚΕΥΗ ΚΑΙ ΚΕΙΜΗΛΙΑ

Ἀνάμεσα στά πολλά σύγχρονα ἐκκλησιαστικά σκεύη, πού οἱ εὐλαβεῖς προσκυνητές ἔχουν ἀφιερώσει στή χάρη τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, διακρίνονται τά .πολύτιμα ἱερά σκεύη πού ἀπόκτησε ὁ Ναός τό Χειμώνα τοῦ 1956. Κάτοχος τῶν σημαντικῶν αὐτῶν κειμηλίων ἦταν ὁ ἁγιορείτης μοναχός Ἰωάσαφ ἀπό τή νέα Σκήτη, ὁ ὁποῖος τά ἐπώλησε στό Ναό. Πρόκειται περί ἐξαιρετικῆς τέχνης ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν ρωσικῆς προέλευσης. Ἑνός ἁγίου ποτηρίου καί δισκαρίου ἀπό ἐργαστήριο τοῦ Κιέβου τοῦ ἔτους 1732 ἀργυρά (875°) ἐπιχρυσωμένα καί ἑνός ἀστερίσκου ἀπό ἐργαστήριο τῆς Μόσχας τοῦ 1864, ἀργυροῦ ἐπιχρυσωμένου.

Τό Ἅγιο Ποτήριο εἶναι μεγάλου μεγέθους μέ τέσσερις ἀνάγλυφες παραστάσεις, δύο τοῦ Χριστοῦ καί μεταξύ αὐτῶν τῆς Παναγίας καί τοῦ Προδρόμου. Σέ ὁλόκληρο τό Ποτήριο ἀπεικονίζεται ἀνάγλυφη ἡ συμβολική παράσταση τῶν Ἀγγέλων ἐνῶ στά χείλη του εἶναι γραμμένη σέ μπλέ φόντο μέ χρυσά γράμματα στή ρωσική γλώσσα, ἡ εὐχαριστιακή φράση *«Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...»*. Στή βάση ὑπάρχουν τέσσερις ἀνάγλυφες παραστάσεις τῶν Εὐαγγελιστῶν. Τό δισκάριο φέρει ἐπί τοῦ δίσκου ἀνάγλυφη παράσταση τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, κυκλικά δέ εἶναι γραμμένη στή ρωσική ἡ ἄλλη εὐχαριστιακή φράση *«Λάβετε φάγετε...»*. Στή βάση τοῦ δισκαρίου ἀκολουθεῖται ἡ ἀπεικόνιση ἀνάγλυφης παραστάσεως τῆς Ἀμπέλου.

Ἀξιόλογο κειμήλιο εἶναι καί τό ἐπιχρυσωμένο ἀργυρό Εὐαγγέλιο, σύγχρονης ἁγιορείτικης τέχνης, τοῦ ὁποίου ἡ στάχωση εἶναι μέ σμάλτινη διακόσμηση καί πέντε ὠοειδεῖς παραστάσεις, στήν κάθε ὄψη, μέ τήν τεχνοτροπία ΣΑΒΑΤΙ (ΝΙΕΛΟ). Στή μιά ὄψη εἰκονίζεται στό κέντρο ἡ Σταύρωση τοῦ Κυρίου καί στίς γωνίες τέσσερις προφῆτες, ἐνῶ στήν ἄλλη ὄψη ἡ Ἀνάσταση καί οἱ τέσσερις Εὐαγγελιστές ἀντίστοιχα. Ἀξιοπρόσεκτες εἶναι οἱ δύο σμάλτινες θηλυκωτῆρες (κουμπώματα) τοῦ Εὐαγγελίου, πού εἶναι δανεισμένα ἀπό ἄλλο παλαιό Εὐαγγέλιο πού εἰκονίζουν τόν Χριστό ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου καί τήν ἄνοδο στό Γολγοθᾶ.

Στά κειμήλια τοῦ Ναοῦ κατατάσσονται, ἕνα ἀσημένιο Εὐαγγέλιο τοῦ περασμένου αἰώνα, δύο παλαιά ἀσημένια θυμιατά καί ἕνα ἀσημένιο δισκοπότηρο. Ἐπί πλέον δύο ἀξιόλογες εἰκόνες, μιά ρωσική πού εἰκονίζει τήν Ἁγία Παρασκευή, μέ ἀσημένια ἀνάγλυφη ἐπένδυση, καθώς καί μιά εἰκόνα τῆς Πεντηκοστῆς, Βυζαντινῆς τεχνοτροπίας.

Μεταξύ τῶν ἱερῶν κειμηλίων πρέπει νά ἀναφερθοῦν τά τεμάχια λειψάνων ἁγίων καί κύρια τό τμῆμα τῆς κάρας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, πού εἶναι τοποθετημένο σέ εἰδικό μαρμαρόγλυπτο προσκυνητάρι δεξιά τῶν εἰσερχομένων.

66. Ἐπίχρυσο ἀργυρό εὐαγγέλιο σύγχρονης ἁγιορείτικης τέχνης. Ἡ στάχωση εἶναι μέ σμάλτινη διακόσμηση καί πέντε ὠοειδεῖς παραστάσεις στήν κάθε ὄψη, μέ τήν τεχνοτροπία Σαβάτι.

67. Ἐπιχρυσωμένο ἀργυρό ἅγιο Ποτήριο ἀπό ἐργαστήριο τοῦ Κιέβου, ἐξαιρετικῆς τέχνης (1732).

68. Λεπτομέρεια τοῦ ἁγίου Ποτηρίου πού δείχνει τήν ποιότητα τῆς τέχνης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σκεύους.

69. Ἀργυρό εὐαγγέλιο καί θυμιατό τοῦ περασμένου αἰώνα.

70. Ἡ λειψανοθήκη, πού περιέχει τμῆμα τῆς κάρας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, εἶναι τοποθετημένη σέ εἰδικό μαρμαρόγλυπτο προσκυνητάρι.

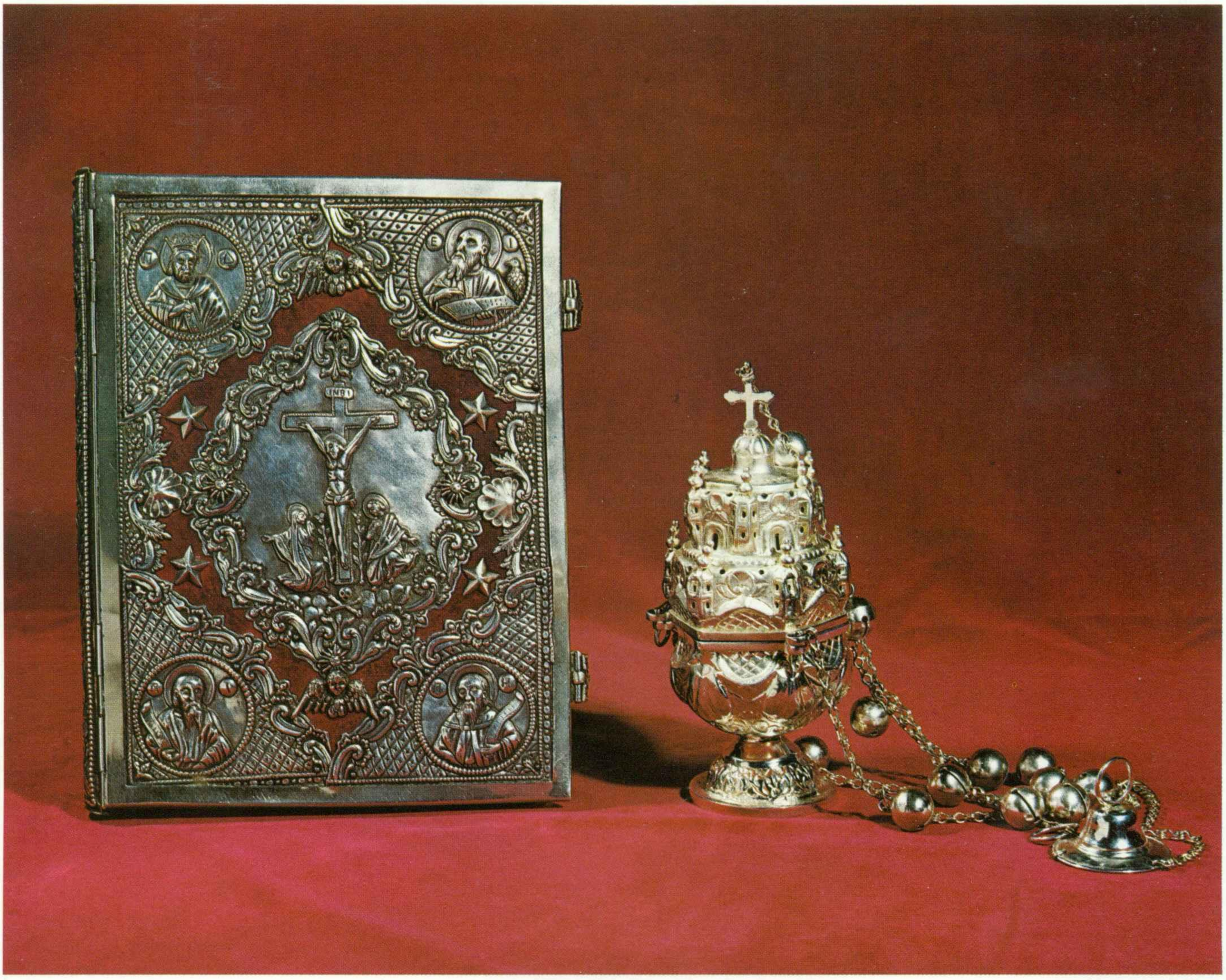

71.→ Φορητή εἰκόνα τῆς Πεντηκοστῆς, βυζαντινῆς τεχνοτροπίας (τέλη τοῦ 17ου αἰώνα).

72.→ Ρωσική εἰκόνα τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, λαϊκῆς τεχνοτροπίας, ἀνυπόγραφη (τέλη 18ου αἰώνα).

71

72

73-75. Οἱ ἐφημέριοι τοῦ Ναοῦ, π. Ἀντώνης Ἀλεβιζόπουλος, π. Χαράλαμπος Σιώτης, π. Ἰωάννης Χατζηθανάσης, π. Κων/νος Σαρρῆς καί π. Πίνδαρος Ζερβούλης.

73

74

75

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΟΙ

Πρῶτος ἐφημέριος καί κτίτωρ τοῦ Ναοῦ ἦταν ὁ Οἰκονόμος Κωνσταντῖνος Ζυμαράκης. Ὁ ἀγαπητός καί ἀξέχαστος σέ ὅλους π. Κωνσταντῖνος καταγότανε ἀπό τήν Κρήνη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί ὅταν ἦλθε στήν Ἑλλάδα συμπατριῶτες του τόν πῆραν στήν Παλλήνη Ἀττικῆς, ἀπ' ὅπου τό 1923 διορίσθηκε ἐφημέριος τοῦ παλαιοῦ ναϋδρίου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ὅπως ἀναφέρει σέ ἕνα ἰδιόχειρο κείμενό του, κατέβαλε μεγάλες θυσίες καί ἀγῶνες γιά τή δημιουργία καί στερέωση τῆς ἐνορίας καί πρωτοστάτησε στήν ἀνέγερση τοῦ Ναοῦ. Στό ἴδιο γραπτό του ἀναφέρει ὅτι μεγάλη συμπαράσταση βρῆκε ἀπό τήν ἀδελφότητα Θεολόγων «ΖΩΗ» ἡ ὁποία ἀπό τό 1926, μέ προϊστάμενο τόν π. Εὐσέβιο Ματθόπουλο, εἶχε ἐγκατασταθεῖ στό προάστιο, καί ἀπό τούς εὐσεβεῖς ἐνορίτες καί ἐπιτρόπους, ὅπως τόν Δημήτριο Τερζόπουλο, πρῶτο πρόεδρο τῆς Κοινότητας, τόν Ἠλία Ἀνατσίτο, Σπυρίδωνα Καρβελᾶ, Ἀνδρέα Σιδέρη, Χαράλαμπο Χατζηιωάννου, Δημήτριο Βαζαῖο, Χρῆστο Ματρακίδη, Δημήτριο Τσῶκο καί τόν ἐπιζῶντα μεγάλο δωρητή καί ἀκούραστο συνεργάτη γιά πολλές δεκαετίες Γεώργιο Φυτίλη.

Μετά ἀπό εἴκοσι πέντε χρόνια διακονίας, τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1948 ὑπέβαλε τήν παραίτησή του καί τό Ἐκκλησιαστικό Συμβούλιο τόν ἀνακήρυξε «Ἱδρυτή τοῦ Ναοῦ». Ἔκτοτε ἡ ἐνορία περιέβαλε τό σεβαστό γέροντα μέ πολύ σεβασμό καί ἔμπρακτη ἀγάπη, μέχρι τό χρόνο τῆς κοιμήσεώς του 1953, ὁπότε ἀνέλαβε τιμητικά τά ἔξοδα τῆς κηδείας του καί ἡ Κοινότητα ὀνόμασε τήν ὁδό πίσω ἀπό τό ἱερό τοῦ Ναοῦ μέ τό ὄνομά του.

Συνεφημέριος τοῦ π. Ζυμαράκη ἀπό τό 1937 εἶχε διορισθεῖ ὁ π. Θεόδωρος Θεοδωρίδης, ὁ ὁποῖος ὡς προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ ἀπό τό 1942 - 45 συνέχισε τό ἔργο ἁγιογραφήσεως τοῦ Ἁγίου Βήματος. Τήν ἐποχή αὐτή καί γιά πολλές δεκαετίες προσέφεραν τίς ὑπηρεσίες τους, ὡς νεωκόροι, οἱ ἀκούραστες καί εὐσεβεῖς ἀδελφές, Ἀγγελική καί Δέσποινα Κακογιαννάκη, οἱ ὁποῖες παρέμειναν ζωντανές στή μνήμη τῶν παλαιῶν κατοίκων.

Ἀπό τό 1945 ἀνέλαβε προϊστάμενος ὁ ἀγαπητός σέ ὅλους π. Εὐάγγελος Γαλάβαρης, ὁ ὁποῖος ἐργάστηκε μέ ζῆλο γιά τήν ἁγιογράφηση τοῦ Τρούλου καί τήν ἐπικεράμωση τοῦ Ναοῦ.

Τό 1948 ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀμβρόσιος Νικολάου, μετέπειτα Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως, ἀνέλαβε μέ πολλή ἀγάπη καί ἀφοσίωση τήν εὐθύνη τοῦ Ναοῦ, ἀλλά σέ σύντομο χρονικό διάστημα ἀνεχώρησε γιά νά ὑπηρετήση ὡς στρατιωτικός Ἱερεύς.

Τό 1950 ὁ π. Κωνσταντῖνος Πιπερίγκος μέ τή συμπαράσταση τῶν παλαιῶν καί νέων συνεργατῶν, ὅπως τοῦ Δημητρίου Τσώκου, Δημητρίου Κίκιζα καί Νικολάου Παπαϊωάννου, συνέχισε τό ἔργο ἀποπερατώσεως, μορφώσεως τοῦ κωδωνοστασίου καί προσόψεως τοῦ Ναοῦ καί τήν ὁλοκλήρωση τῆς ἁγιογραφήσεως.

Τό 1955 ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεόκλητος Στράγκας, μέ τή δραστηριότητα πού τόν διέκρινε, διαμόρφωσε τούς χώρους κάτω ἀπό τό Ναό σέ Βαπτιστήριο - παρεκκλήσιο τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καί αἴθουσα παιδικῆς Βιβλιοθήκης. Καθιέρωσε καθημερινό συσσίτιο γιά τά ἄπορα παιδιά τῆς ἐνορίας καί ἀγόρασε πολύτιμα ἐκκλησιαστικά σκεύη γιά τό Ναό.

Τό 1957 προϊστάμενος ἀνέλαβε ὁ Ἀρχιμανδρίτης Χριστόφορος Ἀγγελάκης ὁ ὁποῖος σέ σύντομο χρονικό διάστημα ἀνεχώρησε γιά νά ὑπηρετήση ὡς στρατιωτικός Ἱερεύς. Ἐπίτροποι πού ὑπηρέτησαν τήν ἐποχή αὐτή ἦταν οἱ Γεώργιος Ἀλεξίου, Χρῆστος Ματρακίδης καί Χρῆστος Μπάτας, μαζί μέ ἤδη ἀναφερθέντες συνεργάτες τοῦ Ναοῦ.

Τό 1963 ὁ Ἀρχιμανδρίτης Συνέσιος Κτενᾶς διορίστηκε προϊστάμενος, καί στά δεκαεπτά ἐφημεριακά του χρόνια ἐργάσθηκε μέ ζῆλο γιά τήν εὔρυθμη λειτουργία τοῦ Ναοῦ, μαζί μέ νέους συνεργάτες, ὅπως τόν Κωνσταντῖνο Κίκιλη, τόν Ἐλευθέριο Σαπουνάκη καί τόν Γεώργιο Τεριακίδη.

Τό 1968 προϊστάμενος ἀνέλαβε ὁ Πρεσβύτερος Χαράλαμπος Σιώτης, ἐφημέριος τοῦ Ναοῦ ἀπό τό 1960, μέ ἐνέργειες τοῦ ὁποίου παραχωρήθηκε στό Ναό τόν Ἰούλιο τοῦ 1974 τμῆμα τῆς Κάρας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἀπό τήν Ἱερά Μονή Πετράκη.

Ἐπίτροποι πού ὑπηρέτησαν τά πρόσφατα χρόνια ἦταν ὁ Ζαχαρίας Βλασταράκης, ὁ ὁποῖος ἐπί δεκαετίαν καί μέχρι σήμερα προσφέρει θετικές ὑπηρεσίες στό Ναό, οἱ Παναγιώτης Βαβουγιός, Ἰωάννης Μπουγᾶς, Διονύσιος Μιχόπουλος, Κωνσταντῖνος Πανταζῆς, ὁ Ἀνδρέας Εὐγενίου, ὁ ὁποῖος ἀμισθί ἔκανε τή μελέτη καί ἐπίβλεψη τῆς ἐγκαταστάσεως θερμάνσεως στό Ναό, καί ὁ Ἰωάννης Ματρακίδης, πού πρόθυμα παρέχει τις τεχνικές γνώσεις του γιά τά ἔργα τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ Ναοῦ.

Τό 1980 προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ διορίσθηκε ὁ σημειῶν τίς γραμμές αὐτές. Μετά σαράντα πέντε χρόνια ἀπό τήν ἀνέγερσή του ὁ Ναός εἶχε ἀνάγκη ἀπό ριζική ἀνακαίνιση. Μέ τή βοήθεια τῶν συνεργατῶν τοῦ Ναοῦ καί τή συμπαράσταση τῶν εὐσεβῶν ἐνοριτῶν ἄρχισαν διάφορα ἔργα:

ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΑ: τσιμεντοκονίαμα, ὀρθομαρμάρωση πεσσῶν, μαρμαρόστρωση Ἁγίου Βήματος, δημιουργία χώρων ὑγιεινῆς, χωνευτηρίου, ἀνακαίνιση παρεκκλησίου Ἁγίου Δημητρίου.

ΤΕΧΝΙΚΑ: ἐγκατάσταση κεντρικῆς θερμάνσεως μέ ἀέρα, τοποθέτηση νέας μικροφωνικῆς ἐγκαταστάσεως, ἐξαεριστήρων καί καπνοσυλλεκτῶν, ἀμφιθεατρική διαμόρφωση γυναικωνίτη.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ: καθαρισμός καί ἀποκατάσταση τῶν τοιχογραφιῶν, συμπλήρωση μέ διακοσμητικά τῶν χώρων ἀριστερά καί δεξιά τοῦ Ἁγίου Βήματος καί ἀγορά διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν σκευῶν, καλυμμάτων, ξυλογλύπτων ἐπίπλων κ.ἄ.

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Οἰκονόμος	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΖΥΜΑΡΑΚΗΣ †
Διάκονος	ΘΕΟΔΟΥΛΟΣ ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ
Πρεσβύτερος	ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ
Πρεσβύτερος	ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΓΑΛΑΒΑΡΗΣ †
Διάκονος	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΤΗΣ †
Ἀρχιμανδρίτης	ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ † *(μετέπειτα Μητροπολίτης Ἐλευθερουπόλεως)*
Διάκονος	ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΛΟΥΛΟΥΔΑΚΗΣ *(νῦν Πρωτοσύγκελος Τριφυλίας καί Ὀλυμπίας)*
Πρεσβύτερος	ΚΩΝ/ΝΟΣ ΠΙΠΕΡΙΓΚΟΣ
Διάκονος	ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΚΑΤΣΙΓΙΑΝΝΗΣ *(νῦν Ἐπίσκοπος Μιλητουπόλεως)*
Ἀρχιμανδρίτης	ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΣΤΡΑΓΚΑΣ
Διάκονος	ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ ΦΡΟΥΣΙΟΣ *(νῦν Ἐπίσκοπος Μαρεώτιδος)*
Ἀρχιμανδρίτης	ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΑΓΓΕΛΑΚΗΣ †
Ἱερομόναχος	ΣΥΝΕΣΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ †
Ἀρχιμανδρίτης	ΣΥΝΕΣΙΟΣ ΚΤΕΝΑΣ
Διάκονος	ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΜΑΝΩΛΕΑΣ *(νῦν Ἀρχιμανδρίτης - στρατιωτικός Ἱερεύς)*
Διάκονος	ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΚΟΥΤΟΥΛΑΚΗΣ *(νῦν Ἀρχιμανδρίτης - Ἱερεύς Ἀρχιεπισκοπῆς)*

76

77

76. Χιλιάδες πιστῶν μέ πολλή εὐλάβεια προσέρχονται στόν ἐτήσιο ἑορτασμό τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

77. Ἀπό τή λιτάνευση τῆς εἰκόνας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

78. Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Θεοδώρητος Πολυζωγόπουλος, προϊστάμενος τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, κατά τόν πανηγυρικό Ἑσπερινό τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς.

78

ΕΝΟΡΙΑΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Στή διάρκεια τῶν πενήντα χρόνων τό προάστιο καί οἱ συνεργάτες τοῦ Ναοῦ ἐπιτελοῦν ἕνα εὐρύτατο πνευματικό καί κοινωνικό ἔργο. Κατά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, μεταξύ τῶν ἐνοριῶν πού εἶχαν καθιερώσει διανομή συσσιτίου ἦταν καί ἡ ἐνορία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Ἀπό τό 1957 καί μέχρι σήμερα διανέμεται καθημερινά συσσίτιο σέ ἄπορες οἰκογένειες τῆς περιοχῆς. Παράλληλα τό φιλόπτωχο ταμεῖο προσφέρει μηνιαῖα οἰκονομικά βοηθήματα καί φάρμακα στούς ἀναξιοπαθοῦντες. Πρόσφατα ἡ δημιουργία Στέγης Γερόντων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς στήν περιοχή μας (ὁδός Ἠπείρου 13), στό ἀκίνητο τῆς μεγάλης δωρήτριας ἀδ. Αἰμιλίας Πέππα, ἔδωσε τήν εὐκαιρία γιά τήν κινητοποίηση τῆς ἐνορίας μας καί σ' αὐτό τόν τομέα.

Ἡ κατηχητική δράση τῆς περιοχῆς ἔχει μιά μακρά ἱστορία. Ὁ π. Ἠλίας Μαστρογιαννόπουλος θυμᾶται:

«Ὁ ὑπεύθυνος τοῦ κατηχητικοῦ τομέως τῆς Ἀδελφότητος Δημήτριος Γ. Παναγιωτόπουλος σκέφθηκε τό ἑξῆς: Νά γίνει ἐδῶ ἕνα πείραμα γιά θερινό Κατηχητικό Σχολεῖο. Τό προάστιο εἶχε τότε λίγους μόνιμους κατοίκους, ἀρκετούς ὅμως παραθεριστές. Ἐπομένως ἕνα θερινό Κατηχητικό Σχολεῖο θά μποροῦσε νά πετύχει. Ὁ Ναός δέν εἶχε ἀντίρρηση. Ὁ κλῆρος ἔπεσε στόν Ἰωάννη Οἰκονομίδη, νεαρό γεωπόνο τότε καί κατόπιν Ὑφηγητή Βιολογίας στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, πού πρόσφατα μᾶς ἄφησε γιά τήν ἄλλη ζωή. Ὁ φλογερός καί μεγαλόσωμος αὐτός Δωδεκανήσιος ἀνέλαβε τό ἔργο μέ πολύ ζῆλο καί τό συνέχισε γιά δυό-τρία χρόνια, μέ σημαντική ἐπιτυχία. Στή συνέχεια τόν διαδέχθηκαν οἱ φοιτητές τῆς Θεολογίας Ἀλέξανδρος Σκούρας καί Σάββας Ἀγουρίδης καί ἀργότερα ὁ Ἰωάννης Ἀλεξίου. Καί οἱ τρεῖς εἶχαν ἀπόδοση, ὁ πρῶτος μέ τήν γλαφυρή ἀφηγηματικότητά του, ὁ δεύτερος μέ τό σφριγηλό καί νευρῶδες ὕφος του. Σέ μένα εἶχε ἀνατεθεῖ νά εἶμαι ὁ βοηθός καί «μουσικός», δηλαδή νά διδάσκω θρησκευτικά ἄσματα. Ἤμουν τότε στίς τελευταῖες τάξεις τοῦ γυμνασίου καί στίς πρῶτες τοῦ Πανεπιστημίου.

Πολλά παιδιά προσῆλθαν κατά τήν πενταετία αὐτή, στό θερινό αὐτό ἀνθοκήπιο. Ἡ προσευχή, τό μάθημα, ὁ διάλογος, μέ ἐπιστέγασμα τό ἀπολυτίκιο τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς — πού ποτέ δέν μπόρεσαν τά παιδιά νά μάθουν τήν σύνταξή του — συντελοῦσαν στό νά ὑπάρχει πάντα μία ἀτμόσφαιρα ἀνατάσεως, ἀλλά καί ἀναψυχῆς. Οἱ συναρπαστικές ἱστορίες ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη τοῦ κύρ - Ἀλέξανδρου Σκούρα — φαινόταν ἀνέκαθεν κάπως ἡλικιωμένος —καί τό σχετικό χιοῦμορ τοῦ νεαρότατου Σάββα Ἀγουρίδη ἄφησαν ἐποχή. Τά ὡραῖα ἐνθύμια, οἱ εἰκονίτσες, οἱ περίπατοι καμιά φορά, καί οἱ φιλανθρωπικές ἐκδηλώσεις συμπλήρωναν τό πρόγραμμα καί ἔτσι τά παιδιά τήν 1η Ὀκτωβρίου ξεκινοῦσαν μέ κάποια ἀλλιώτικη διάθεση γιά τό δημόσιο σχολεῖο τους».

Στά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ ἑξήντα ὁ π. Αντώνιος Ἀλεβιζόπουλος, στά πλαίσια τῆς ἀφύπνισης τῆς ἐνοριακῆς συνείδησης δημιούργησε τό πρῶτο ἐνοριακό πνευματικό κέντρο, πού φιλοδοξοῦσε νά περιλάβει στούς κόλπους του ὅλες τίς πνευματικές καί κατηχητικές δραστηριότητες τῆς ἐνορίας.

Τό ἐκκλησιαστικό Συμβούλιο πρόσφατα ἀποφάσισε νά συμπαρασταθεῖ στή προσπάθεια αὐτή μέ τήν ἀνοικοδόμηση ἰδιόκτητου πνευματικοῦ κέντρου ἐξοπλισμένου κατάλληλα, ὥστε νά ἀνταποκρίνεται στίς ἀνάγκες τῶν νέων τῆς ἐνορίας.

Στά πλαίσια τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς πεντηκονταετηρίδος τοῦ Ναοῦ, περιλαμβάνεται καί ἡ θεμελίωση τοῦ Ἐνοριακοῦ Κέντρου Διακονίας τῆς ἐκκλησίας μας, στό ἀκίνητο (Ἀπ. Παύλου 10) τῆς μεγάλης δωρήτριας Μαρίας Καΐρη-Νικολακοπούλου. Τό μεγαλύτερο μέρος τῆς δαπάνης θά καλυφθεῖ ἀπό τήν ἐκποίηση τοῦ ἀκινήτου τῆς ἀειμνήστου δωρήτριας τοῦ Ναοῦ Ἀναστασίας Κοτσιρίδου. Τήν ἐκτέλεση τοῦ ἔργου ἔχει ἀναλάβει ὁ ἐνορίτης μας Ἀλέξανδρος Καψοκέφαλος, Πολιτικός Μηχανικός. Μεταξύ τῶν μεγάλων δωρητῶν τοῦ Ναοῦ εἶναι καί οἱ ἀείμνηστοι Σταυρούλα Σκορδᾶ καί Σάββας Καλοκαιρινός.

Στη συνέχεια παραθέτομε τά ὀνόματα τοῦ Προσωπικοῦ καί τῶν συνεργατῶν τοῦ Ναοῦ μας.

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΙ ΤΟΥ ΝΑΟΥ

Ἀρχιμανδρίτης
ΘΕΟΔΩΡΗΤΟΣ ΠΟΛΥΖΩΓΟΠΟΥΛΟΣ
Πτυχιοῦχος Θεολογικῆς & Φιλοσοφικῆς σχολῆς πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Διδάκτωρ Φιλοσοφίας, προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ, ὑπεύθυνος συσσιτίου & ἐπόπτης Στέγης Γερόντων.

Πρωτοπρεσβύτερος
ΠΙΝΔΑΡΟΣ ΖΕΡΒΟΥΛΗΣ
Πτυχιοῦχος Θεολογικῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὑπεύθυνος ἀντιαιρετικοῦ ἀγῶνος.

Πρωτοπρεσβύτερος
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΣ
Πτυχιοῦχος Θεολογίας - Διδάκτωρ Θεολογίας & Φιλοσοφίας, ὑπεύθυνος Κέντρου Νεότητος.

Πρεσβύτερος
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΣΙΩΤΗΣ
Πτυχιοῦχος Θεολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὑπεύθυνος ἐκδόσεως πιστοποιητικῶν.

Πρεσβύτερος
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΡΡΗΣ
Πτυχιοῦχος Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὑπεύθυνος Φιλοπτώχου & Στέγης Γερόντων.

Πρεσβύτερος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΘΑΝΑΣΗΣ
Πτυχιοῦχος Παντείου, Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὑπεύθυνος Κατηχητικῶν Σχολείων.

ΙΕΡΟΨΑΛΤΕΣ

Πρωτοψάλτης
ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

Λαμπαδάριος
ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΣΙΩΤΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Ἀντιπρόεδρος
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΘΑΣ

Ταμίας
ΗΛΙΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΡΟΣ

Γραμματεύς
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τεχνικός Σύμβουλος
ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΛΑΚΗΣ

ΝΕΩΚΟΡΟΙ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Ἐπιστάτης
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΛΑΣΙΑΔΗΣ

ΕΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αντιπρόεδρος
ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΒΛΑΣΤΑΡΑΚΗΣ

Ταμίας
ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ

Γραμματεύς
ΜΙΧΑΗΛ ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μέλη
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΤΡΑΚΙΔΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΑΒΟΥΓΙΟΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΥΓΕΝΙΟΥ
ΚΩΝ/ΝΟΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ
ΚΑΡΟΛΟΣ ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΟΡΦΑΝΙΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΦΟΣ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΡΟΥΝΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΠΟΥΓΑΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΣΙΔΕΡΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΙΚΙΖΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΥΤΙΛΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΚΑΝΔΑΛΟΣ

ΚΑΤΗΧΗΤΕΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΧΑΤΖΑΡΑΣ
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΘΕΟΔΟΣΗΣ
ΚΩΝ/ΝΟΣ ΚΟΥΓΙΑΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΔΑΡΟΥΣΟΣ
ΑΝΝΑ ΜΑΛΙΣΣΙΩΒΑ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ
ΕΥΑΝΘΙΑ ΚΑΤΣΙΠΗ

ΦΙΛΟΠΤΩΧΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ταμίας
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

Γραμματεύς
ΝΤΑΛΙΑ ΣΤΑΜΟΥ

Υπεύθυνη Στέγης Γερόντων
ΕΛΕΝΗ ΕΥΓΕΝΙΟΥ-ΚΡΗΤΙΚΟΥ

Μέλη
ΑΡΓΥΡΩ ΜΑΘΑ
ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΑΚΑΒΟΥΛΗ
ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΑΛΕΞΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΟΥΡΔΑΚΗΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΧΑΤΖΑΡΑ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΣΣΙΤΙΟ

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΦΙΛΙΩ ΠΕΡΔΙΚΑΡΗ
ΑΥΡΑ ΑΝΤΑΚΗ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΘΕΟΔΟΣΗ
ΕΙΡΗΝΗ ΟΡΦΑΝΙΔΟΥ

Φωτογράφηση: Ἰωάν. Πατρικιάνος καί Γεώρ. Μαραβέλιας
Καλλιτεχνική ἐπιμέλεια: Ἀγγέλα Σίμου
Ἐκτύπωση - Βιβλιοδεσία: ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΟΣ Α.Ε.

ПАРАСКЕУН